

803 (51)

1-119*

1

P.P. 1-119

H13/8/82

K34/82

s 803

see NOV 19 1947

pp 1-119

ind under
"property" only

H. M. Mohlabe,

ind. Bethany Mission,

"Laws relating
to property"

P.O. Richardtsdal

2-9-1947.

Photo

(p. 36)

MP H6 £4=0=0

Dilô tša motho le tša ngwako. Monna
le mosadi, ditô tše dintši didira ke
 monna, empa xe didirêxile, ke moka
 ke dilô tša mosadi. Xona le tše enob-
 axo tša monna, tšewe mosadi a sen-
 axo molaô wa xodisumisa.

Maina a dilô tša monna tšewe mo-
sadi a ka sekexo a dilaola ke tšena:
 Selepe, Marumu, mesebe, Moxopo, me-
 lamo le diaparo tšaxaxwe. Go byalo
 ka tša mosadi, tše byalo ka dibyana
 dipitša, mahudu, lwala le dikaparo
 tša gagwe.

Dibyana tša lapa dilaola ke

803

K34/82

2

mosadi, Ke xore xe monna ana le basadi ba bantši, byalo mosadi yo mongwê le yo mongwê o na le dibyana tša gagoe. Fêla le gagole byalo, motho a ke a eba le dibyana tša n-gwakô ka moka.

Ho adina mosadi a ka kxona xo adina dibyana tša lapa, adina mosadi yo mongwê, ka ntle le gobotsa monna. Empa ge ele pitsa e Kgolo e a go dira byala o swanetsê go botsa monna, ka baka la gore mohlomong e ka e a e a pyatlêga byalo a sita go botsa monna oa gagoe.

Maturu Mabakane e be ele mosadi wa go bopa dipitsa, fêla le gagole byalo, o be a sena pitsa e Kgolo ya go dirêla byalwa, e be a phela ka

803

K34/82

3

go adima.

Dipitšā tšē dikgolo ebe dina le бага Pōpēla, ke dipitšā tšē pedi tšē dikgolo tšē we maina a tšōna ke Sellane le nkekēle. Dipitšā tšēna ebe disa adimi ke motho ka otee, batho ba bantšai.

Mong wa pitšā e nkekēle ke Matlwane ngwana Mašumu, yo a tšerego ke бага Pōpēla, Sellane ke pitšā ya Motšatšai ngwana Mohlabe, yo a tšerego ke бага Mašumu.

Byalo mo nagenge, ebe go sena motho yo a Kgonago go bopa dipitšā tšē dikgolo, beng ba dipitšā tšē ba tšō disaba Mokgaga ka mabēlē, ba chēla mabēlē a tlala pitšā kemok-a, mong wa pitšā a feta le mabēlē. ~~Ke~~ ē wa mabēlē a feta le pitšā.

803

4

K34/82

Matlwane a fêla a dima batho
Kantle le go bats'a monna, a no mo-
tš'a fêla ge ba e ya gonwa byalwa
bya pitš'a, monna a leboga ba enwa
go sena taba.

Matuu a fihla a dima pitš'a, a
mofa, byalo o rile ge a le tseleng a
khupya a wa pitš'a ya pyatlega,
molato ke lesepa naa ke kla dira
byang. Matuu ke mohlôlôgadi, fêla
bana ba mageketla ba gôna.

A swala mebea a pitš'a a fihla
a bea gae, byalo a bats'a Mabya-
le taba e, Mabyale are ke molat-
o, fêla taba taba se swanetše
go gôga molato ka go romela seba-
ka, Ba rom a Matgobêlê lewe-
le.

Matgobêlê a tsogêla e sale gosa-

803

K34/82

5

sa (ka moswanyana) a hwetsana
ba sathōma go tsoga, a dumediša-
na nabo, monna a tloga a ya ka kg-
orong, mosadi a šala a botša mos-
adi gore, ke tlile mo ka baka la gov-
umiwa ke rumile ke baga Mabakane
baitšē ke tle ke ba rapelle pitšā e
ba adimago mo e pyatlegile.

Matlwane a thōma go šōšōpanya
mahlō, a seke a fetola setō, kam-
orago ga lebaka leletelde are go seb-
aka, e pyatlegile byang, byalo seba-
ka sa bolēla gore, orile ge a le tse-
leng a khupya a wa, ke ge pitšā e
pyatlega.

Matlwane a bitšā monna waga-
gwe ka kgorong, monna a fihla
a dula fase, byalo are ke bōna
makgobêlê ke yo ore o rumile

803

K34/82

6

Ke baga Mabakane bare pitsa ela e pyatlegile. Monna a butsiša mosadi wa gagwe gore ke e fe pitsa ya nthse, are ke nkekêle, e sepetšê byang, o Hile adima, wa reng nna o sa mpatšê, mosadi a seke a moaraba, ka gorialo, a goma a mutšiša gore byalo orenge, ka sebakase, mosadi are ke molato. Monna are, ga gona taba mogatsaka moswarêle, a kwa monna wa gagwe, ba fetola sebaka gore sepelang le motšê ga gona taba.

Dilo tša ngwako ke tša monna le mosadi, ge motho a etla go adima se sewe sa tšona ba swanetšê go botšana. Ka gobane ka tšatši le lengwê o ka no adima motho o sa botša mosadi goba

803

K34/82

7

monna, lehu ke letete, mohlanteng let-
lago le ka seke la gobotsa. Mosadi go-
ba monna o tla sita go tiera selo
sewe ka gobane a tsebe gore sepe-
tse ka tsela mang.

Byalo ka Mankese Malasa, obe
ele monna yo a sa gathalego, ge
motho a etla go kgopela selo go yen-
a, obe a no mofa kantle le goboledi-
sana le mosadi. Dilô tse byalo ka
marumu le mesebe. Dilô tšena
mosadi ka mahlô ka ngwathong wa
dibona, le ge a efa motho wa mō-
na.

Motho o kwana le yo mongwê ge
ba sa phela, mohlanteng yo mongwê a
hwaga ke moka wa hlanoga. Mo-
tho yo we a go bona a mofa ke
Mafotwane tselane yo mongwê

803

K34/82

8

ke Makalêla Mongale. Mafôrwane
oile adina mesebe le lerumu,
Makalêla yêna ke petlwana tse
nne, le lerumu.

Mokgalabye yola waga Malesa a
hwa, fêla a botša dilô tšewe
adimilego ba kgalabye bawe. Ka
morago ga lehu lagagwe, mosadi a
nohomola, a seke a ba butšiša.
Batho ba bangwê pelo tša bōna di-
lukile, Mongale are mohlango we
ba yo fokago dilô tša mohu, a tšw.
a a rwele dilô tšela a godiadina
a fihla a fa ba ga Malesa are dilô
tše ke ile ka diadina ga mohu. Kem-
oka ba diamogêla ka thabō, tša fu-
kiwa le dilô tša mohu.

Ka morago ga meriri ya mafellō, m-
ohlōlōgadi a tsibiša, ba ga Malesa

803

K34/82

9

gore mohu, oile pele ga gore phiri e motšee, a bolêla gore ke ile ka adima Mongale dipetlwana tšenne le lerumu, fêla Mongale o tlišitšê, bare re di-bone. Mesebe gake tšebe gore e mek-ae, le lerumu gwa adima Iselane yêna e šu a tlišê.

Ba ga Malesa bare re a gokwa, oile wa mōna ge adima, mohlōlōgadi are ka mahlō ōna ke ile ka bōna, lentšū lōna a ka kwa. Yo mongwê wa ga Malesa a ya ga Iselane go butšiša ge a fihlile are ke kwa, mosadi wa Mangese Malesa yo we lehono are tlogetšego are, mohu oitšê wena o na le mesebe le lerumu, byalo ketli-lo butšiša dilō tšewe. Iselane are nna a ke tšebe selō ka dilō tšewe o dibolêlago, le tšatšî ka letee, nkešû

803

K34/82

10

ka a dima selô sa moho.

Monna a goma a ya botš'a bagabo mantš'u a go tš'wa ga Iselane, byalo bare wa dikwa mosadi, mosadi are ke dišhlōka sa bobedi, ebe ke tla ncha ra tsāma rekwa. Banna bare tuu, ka morago bare, golukile, re swanetš'e go romela sebaka ga Iselane gore ke nne wa gana, mosadi a dumelana le bōna.

Manyakēla motho yo ba ka moromago, bahwetš'ana mokgalabye wa ga saai bare ke Makwale, ba moroma, gore o ke o reele ga monna wa ga ssela ne Mafōswane, moho oile ge a ehwa a botš'la gore oile a moadima meseb-e le lerumu, le hono ge tere re a mutš'isa wa seka. Ka go seka gag-agwe re nyaka gore re tsame re

803

K34/82

//

kwa. Ke gore ge motho a re re tšā-
 me rekwa o ra gore le a mekomeng,
 byalo batho ge ba e ya mekomeng, ba
 swanets'e go tšwa ba le mošata. Mok-
 galabye yola wa ga Iselane a re ke
 a kwa, fêla, nna dilô tšā mokgala-
 bye yowe wa ga Malasa ke a dits-
 eba. Ke ile ka šitwa go bolêla le ba
 ga Malasa ka baka la gore, ba ile
 ba kitima ka lebelô, nna ke sa nya-
 kišiša gore dikgobakane ka moka ke
 kgone go diiša. Dilô tšewe ke di-
 bane ka moka šidi, tšea o bafa.
Saai a dits'ea a tloga ~~na~~ tšeo
 a fiha ga Malasa a bafa, a balu-
 udis'ets'a, ka mokgwa o la Iselane
 a boletšego, ka ôna.
 Ba ga Malasa bare, mantšu a we
 e ka be a hlaloš'e, ge se mutšiša,

803

K34/82

12

byalo lehono o kua ge re re re nyaka
go tsama re ekwa, o fetola ka mokgwa
o. Sepela o motša o dirile ka go se-
ka pele, ke molato sepela o motšē. A
goma a ya a motša gore bare ke mola-
to, a ncha pudi are ke a rapêla. Ma-
ditsela a goma nayo, a fihletša ma-
ntšū ga Malosa, bare sepela o motšē
molato o fedile, a seke a tšoga a
boeletša taba e.

Ke dilō tša go adima ka ntle lego-
re o botšē mosadi wa gago, goba yo
mongwê wa leloko la geno, goba mok-
ho fêla yo we o agišanego nae. Mow-
e, re ethuta seema se selego, mpo-
tšē o sa ya, o seke wa mpotšā o
tšō boya.

Ke gore, ge ona le taba e we o nyaka
go godira, goba kudu o nyaka go kîlō-

803

K34/82

13

ta selô, o swanetsê gobotsâ bageno, le
ge o kolota yo mongwê, o ba botšê, ka
moswana batla kgona go bolêla.

Dilô tšena tša lapa tšê, le hudu le Mose
dibêtla ke monna, empa ge mogatšê
mosadi yo we ge a sa kgone gobêtla, o
rêta mosila a tla a mêtlêla. Pêle ga
gore a rête mosila, o thôma a bolêla
le mosadi wa gagwe gore a dirê byalw-
a, metli are ge a bêtla a be a enwa by-
ôna. Ge a ile a dira byalo a wa tefz ga
ebe gôna.

Molaudi wa le hudu le mose ke mosadi
ka baka la gore ke yêna yo we a diš-
mišago. Empa le ga go le byalo a ka
seke a fa yo mongwê wa bagero, fêla
ge ele go adima ba yo setla, ga gona
tuba, mosadi o no moadima kante
le go botšâ monna.

803

K34/82

14

Lwala le Chilo ke ditō tšewe ditopago ke basadi, ke moka mosadi a dira byalwa a rēta banna ba ya hamorwalla. Kedi-
lō tše dilaolwago ke mosadi ka mokg-
wa o a ka kgonago. Monna a ka seke
a motsenēla.

Legogō ke ditō tše didirago ke basadi,
ka gorialo mowe, ge anyaka gofa yo
mongwê a ka fo mofa, monna a nale-
ntšū.

Dipitsā tšena a ka seke a dira kam-
kgwa o a ratago, a ka nodira ka mokg-
wa o a ratago ge a dišumiša, eseny
gofa yo mongwê, ka ntle le monna. Lēbak
a ke le, dipitsā ba šaba ka mabêlê,
byalo mabêlê ke a bona bedi ga bōna
ba swanetsê go kwana ge ba e fa mo-
sadi yo mongwê, ka gobane ka moswa-
na, a kare ke ncha mabêlê ko šaba

803

K34/82

15

pitšā monna a katloga a gana, are mabē.
lē aka a se a gokētadikēto. Gobyalo ka
yona Merifi.

Mahō le mafehlō, a dira ke monna, empa
a šumisa ke mosadi, le ōna a ka sek-
e a fana ka ōna, ge yo mongwē a ny-
aka lehō goba lefehlō, o swanetsē go kgopē
la ga monna, a yo mētlēla a gugwe.
Ge a ka fana ka ōna, molato a o gōna
fēla ka morago monna o tla gana go bēlla
a mangwē.

Sešego, motipō seroto lesētā le hla-
ana, ke dilō tšē di dirago ke banna,
empa dilaola ke basadi. Dilō tšena
a ba fe motho, fēla go adima gōna
ba ka go adima, wa ya wa dišumisa
wa goma wa dibuisa. Ka baka la gore
ke dilō tšē dišabiwago ka dipudi le
dinku.

803

K34/82

16

Dikapanô tša mosadi, dilola ke yena mong ka noši, fêla sewe a bonago gore sehlagetšê, a ka nobotšâ monna gore ke nyaka gohlagaletsâ mokête selô se, kemoka ge adumetšê ke moka wa mohlagaletsâ. Gobyalo ka dipheta, Maseka le metšwa-rô se a bonago gore sena le mašoba, a ka nohlagaletsâ.

Dilô tšena dilaudišitšwego ka mo gô-dimu, ke thotoya mosadi, ka gobane ge a kahwa, ba gabo mosadi ba swan-
etšê go ditšea, ke dihlapô tša ngwana wa bôna. Le bôna batswadi ba mosadi a ba ditšee ka noši, gore ba bogadi ba ncha kgomo ba gafa thoto, ba ga fêla batswadi ba mosadi,

ge mosadi a hwile ana le ngwetšê, thoto e a ba etšee ka moka, ba notšea dikapanô, le pitšâ kemoka thoto ka mokaya

803

K34/82

17

salla ngwetši.

Mabapi le dilô tšê la batswadi ba m-
ohu, ba godiamogêla ka Kgomo, ke gore ke
gôna ba ba bega gore ngwana wa lena
o re tlogetšê. Le bôna ba diboloka gofi-
hlêla ba Kgonyana ba boya ba lata mu-
la ntlo, ke yêna yowe etla bago mong
wa ditshoto.

Dilô tša ngwathô tšewe elego tša mon-
na, ke Setêpê, Marumuk mesebe, le-
gopo, melamo le dikaparô tša gagwe.
Dilo tšena diladla ke monna, ka mo-
kgwa o a ratago, byalo ka tšôna diphe-
tlwana.

Setêpê, legopo, a ka seke a fana ka
tšôna, ka gobane ke dilô tša lapa tšê
dikgolo, empa setêpê sôna ge motho
a dina a na le modirô wa gagwe, a
ka fo modima. Legopo lona a badi-

803

K34/82

18

mi motho, go kanna gwa kgopêla motho wa mo motseng goba yo agilego kgauzi le bona. Le gona ge a le adima o swanetsê gore a be a e ya go hlaba pudi, goba nku, goba kgomo, gore a yo a geletša madi ka lona. Ka morago ga mo modirô wa madi o fedile le wa hlôgô, moadimi o swanetsê go le boetša nthagô.

Marumu ke selô sa ngwakô, empa ge motho ana le marumu a mantši, ge ngu anabo a kgopêla o no mofa. Gona le lerumu le we o hwetsanago ba lethadile ka malekô, lena a le adingwê motho, le gona a se gantši le dulago le tšwela ka kgakala, le phela ka ngwakong. Ka lebaka la modipula tša ditladi dina, mongwa lona, wa letšea a lehlôma ngwakong ka nyarêla ka kgakala, gore ge motho a fihla, are o tlilo chekga a tswa-

803

K34/82

19

rêge.

Melamo melamo e mengwê a ka fana
ka yôna, empa molamo o mongwê wa
goleta motse, a o fiwi motso, ôna a o
tšwele kgakala. E nore ge mong wa motse
a o kwa gore motseng ga gwa loka, ga-
re ga bošego ke moka a o tšea a sepela
naô le motse wa gagwe, a dikuluga le
motse, a sa tšwara, ke moka a boya a
rôbala.

Mesebe yôna ke dilô tše o ka nofana-
go ka tšôna, empa eseng kamoka ga
yôna. Lege motso a tšile ka kadimô, b-
ano mo adima, a ya a šoma sewe
anyakago go šoma, a goma a buiša.

Diaparô tšea gagwe, le tšôna a ka no
fana ka tšôna ka mokgwa o a kgona-
o, le tšôna a tšeba gobane tše ding-
wê dikgona.

803

K34/82

20

Dilô tšena tša monna, ge a ile ahwa
 ke dilô tše mosadi wa gagwe, o tla šala
 a dihlokometšē, gore ge morwa wa gagwe
 a godile a tle a ditšee, ebe yēna molau-
 di wa tšona. Dihlapo tšewe ba leloko ba
 ka ditšeago ke diaparō fēla.

Pheta ya thaga, pheta ena, a se a mot-
 ho o tee, ke gore ke pheta, ya leloko, byalo
 motho yo a e aparago, a ba diō moapeša,
 o a thōma a babya, kemoka bare ge bats-
 ama ba laola molwetšī, ke moka ditaola tša
 bolēla gore, motho o belaēla, pheta ya ma-
 kgolo wa gagwe, pheta ya thaga, ge leile
 la moapeša yōna molwetšī o tla fōla. ke
 moka ba ēba moapešē.

Motho yo ba foyago ba laolēla, ba moa-
 peša, ka ntle le bolwetšī ke Kgoži goba
 Mohumagadi. Le motlogolo wa bona
 a ka babya yaba o belaēla yōna ba swa-

803

K34/82 21

netšhe go ya ga malome a gagwe, ke moka ba fihle ba motšhe ka mokgwa o we ditaola di boletšhego ka ôna, ke moka a tšee thôrô go ba thôrô tšhe pedi, ke moka ba difolêla dipheteng tšha gagwe ha moapešhe. Ke moka ke tšha gagwe otlilo hwa natšo, ge ba we ba mofile le bona ba hwile gadina taba, gagona motho yo a kayago a ditšea, ka gsbane o file ke badimus.

Mogogô bana ba motho o ka hwetšana ba le babane, goba ba bahlano, empa ka mogone ga bona gona le kgôši ya bona. Ke tla leka gohlaloša ka barwa ba Makôrô 2selane yo we mosadi wa gagwe ebe go e le Ma-folosane.

Ma-folosane o ile a bêtêga bana ha ba bahlankana, ngwana wa pele ke Putšane, wa bobedi ke Maforwane le kgôthwane la bona ke Ramapulana.

803

K34/82

22

Ge papago bona a sa phela, mong wa motse e be ele yêna papago bona, byalo ka ge papago bona a hwile ga mōgō le mmago bona motse o šetše ele wa Tutšane, ka gobane lehono papago bona go šetše ele yêna.

Dilô kamoka tša motse, ke yêna yo we a swanetšego go dibōna, ga mōgō le dipheko tša motse, motswari ke yêna. Lešaka la dikgomo ke lagagwe, le yōna ngōrō yabona e swanetše gobitiwa ka yêna. Lerumu le molamo tšela tša go leta motse ke yêna yo we a swanetšego go diswera.

Yo mongwê wa bona ge a ka tšwa ka motšeng a ya aga lešaka, ke gore go aga motse wa gagwe tšeko, le yêna o swanetše golaola motse wa gagwe. Dilô kamoka tša motse ditla bitšwa ka leina la gagwe. E mpa dilô tšela tša papagwe tša motse a ka seke a ditšea, ditla

šala le mogolwane. Je mmago bona a saphela melaô kamoka ya motse, ba tla efa ke yêna.

Byalo Putšane ke yêna mong wa motse, fêla o buša motse e seng go buša le mengwako, ka gobane ngwako o mongwê le o mongwê ona le mong wa ôna, yêna ona le wa gagwe ngwako ^{ya} wa basadi ba gagwe.

Mosadi yo mongwê le yo mongwe ona le sešego sa gagwe, byalo ka tšôna, mosadi yo mongwê le yo mongwê o la-ola sešego sa gagwe.

Dipunê mosadi yo mongwê le yo mongwê ona le chemo ya gagwe, gobyalo ^{monna} mosadi yo mongwê le yo mongwê ona le chemo ya gagwe. Momašemong ba gaša Mabêlê, leina le la mabêlê ke ka karetsô ya Mabêlê.

803

K34/82

Mabêlê ana le maina a ôna, maina a ô kea, lots'a, lehea, lerôro, lešale le mphôgô. Ke ôna mabêlê a agašiwago mašemong.

Dipunô dilô ka moka tša mašemong, dikuna ke mosadi, ga mōgō le chemong ya monna. A thōma ka gobuna echemo ya gagwe, a fetša ka morago obuna ya monna, le gorwala a eya gae, gorwala yēna mosadi.

Mosadi ke matšona tšohle, ka dišegong go chēla yēna, ga mōgō le a monna. Ke moka o feditšē, o thoma goja a gagwe mabêlê, ôna o a laola ka mokgwa o a ka kgona go, fēla a ka seke a fana ka ôna, ka ntle le monna wa gagwe. Ge yēna ka noši a nyaka go dira se we a nyakago go dira se a nyakago.

803

K34/82

25

Ka pelo ya gagwe, byalo ka byalwa
le mapoto, tšona ono dira ka ntle le m-
onna, fêla lentšū lona ono motšā go-
re ke nyaka go dira byalwa ke nyaka
go tšera molato wa gore, ke moka mo-
nna are go tšeba wena.

Ge motšo a fihlile wa gabo leloko la mo-
sadi, a tšilo kgopêla a tšitšegêla ke
bana wa fihla ke moka a dumediša
ga mosadi, a motšā le gore ge ompho-
na ke lebyalo, kere ke tšilo kgopêla, ke
šile bana ke diôkipa.

Mosadi o tla tloga a bitše monna
wa gagwe are ke bōna motšo šo,
are o tšilo kgopêla, bana ba gagwe
ba tšitšega. Monna o tla botša mo-
sadi wa gagwe gore naa gona le
selō ka sešegong, mosadi a fet-
ole monna are. fêla tšē dinyana

803

K34/82

26

dipōna ke moka a ne^m o dirêle, a yo th-
usū bana ba we. Ge a yo modirêla
ka leselo, o tla mohlalōšetša gore ke m-
odirêla ka leselo, monna a ne go lukile
ka mowe o boletšego.

Ge e wa le loko la gabo monna, a
tšilo kgopêla, monna o swanetšego
neha a gagwe, a tšušê mōkgopedi
ka ôna. Empa mōkgopedi o swane-
tšego tšena ka mosadi, mosadi a tšee
ditaba a dišê ga monna. Monna
o tla butšiša mosadi gore e kaba
go sane le selô, ka sešegong sa
gago, ge go sana le selô, ke moka mo-
sadi o ncha a fe mōkgopedi. Ge go x-
na le selô, monna o tla batšha mosadi
gore a yo ncha ka sešegong sa mo-
nna ke moka a fe mōkgopedi.

Mabêlê a monna, a laola ke yêna

803

K34/82

27

monna ka noži. Ōna a šumišwa
 kowa mabêlê kamoka a fedile a mosadi,
 ke gōra, monna a kgōnago a
 kula sa gagwe sešego. O fêla a nch-
 etšā mosadi wa gagwe ka seroto goba
 le selo, a dira tšā goja. Mabêlê ana o
 ncha ka noži, ka gobane o chaba gore
 ge mosadi a ka ya a ncha ka noži a
 kaba a utswetšā le bagabo.

Ge monna a nyaka godira byalwa
 o botšā mosadi wa gagwe, gore ke
 nyaka godira byalwa, ka gorialo ebe
 keve o tirêle, kemoka mosadi o tlu
 motšā gore ge o nyaka godira byalwa
 byo buntšī o swanetšē gore o nch-
 e mabêlê ka diroto tšē pedi lelese-
 lo. Monna o swanetšē godira m-
 owe, mosadi wa gagwe a mutšit-
 šego.

803

K34/82

28

Ge monna a na le basadi ba babedi goba ba bararo goba go feta. Mohlang mabêlê a basadi ba gagwe a fela, o swanetšê gore ge a yo bula sagagwe sešego, a ba bitšê ka moka, ke moka ba fihle ba kgobakane molomong wa ditiba ke moka a nche mabêlê ka kê lô e we a êlago ka yôna, a Chele yomongwê le yo mongwê ka golekana. Ge a ile a goma a fêla modirô ke ôna, gofihlêla a fêla.

Ge a ka bitšâ mosadi ka otee, ka otee, a wa go ka seke gwaloka, ka gobane, ba bangwê ba tla belaela gore yola mosadi ba mofa ka buntši, ka gobane ke ma moratwe, le ge a ba di vêla ka golekana, a ba kgolwe.

Ditaba tša mohuta o diile tša šika, monna wa ga SeKgebêla Mathe

803

K34/82

29

tše, monna yo o be agile ~~ditiba~~ seti-
ba se segolo, byalo dišego tša basadi ba
gagwe, dile ka ga sōna kamoka. Byalo
setiba se ebe se laola ke yēna, gamō-
gō le mabêlê a ka dišego tša basadi ba
gagwe.

O be ana le basadi ba bane, byalo mo-
laō wa gagwe o be o fapane le mele
ō ya banna ba bangwē. Ka gobane
mabêlê a basadi gamōgō le gagwe
a be a laola ke yēna. Ka mokgwa
o, ge mosadi a nyaka mabêlê a gofa-
ga bušwa, ke yēna yo we a goba
a ncha ka sešegong sa mosadi a
lekantche tša bušwa. Mosadi yo m-
ongwē le yo mongwē a dira byalo bya-
lo.

Kgopolo ya monna o be a gopola gore
~~ba~~ basadi ba ka ncha mabêlê

803

K34/82

30

ba fa bankana ba bōna. Ke gore Kgopolo e we ya gagwe, a se maaka, basadi ba dira taba e we. Ke gore mosadi ge ana le motlabo, yaba monna wa gagwe wa dibōna a ba anyake motlabo wa mosadi wa gagwe. O noncha mabêlê a ya e fa monkana wa gagwe wa mosadi, kemoka a dira byalwa a bitša motlabo wa mosadi yola, a mega byalwa. A no bolêla gore motho yo okile a thusa ka mošomō wa gore.

Mong wa mabêlê tšatši lewe banwago kemoka o ya gokgopêla, byalo o fihla anwa ka mokgwa o a ka kgonago, ga mōgō le monna wa gagwe, ke moka ba laêla ba tloga. Byalwa ka moka ga bona e be ba kgonêla sehlotlolo.

Mokgalabye yo wa ga Sekgobêla o ile a tšwela pele le modirō o, fêla ma

803

K34/82

31

felong, basadi ba bangwê ba ile ba motlo-
gêla, ka baka la dipelaêlô, ka gobane
ge motho a tšere basadi ba bantši a ka
seke a banyaka ka moka. Le gôna basa-
di ba ba bangwê e swanetše goba dibô-
du.

Dipelaêlo basadi ba ba tšebago gore bôna
ba ile ba tlatšä dišego, ke moka ba nob-
ôna mabêlê a bôna a phakiša gofêla,
bala ba go setlatšê ba no bôna mabêlê a
bona a nyella. B'yalô ba botšä mon-
na wa bôna gore re a belaêla, kaba-
ka la gore sešego saka e be setletšê
byalo, wa makatšä ge ore mabêlê eka
a fedile, byang. Monna are a ke go
botšê maaka ariê o bôna, mosadi
a ya a hwetsana gore mabêlê a fe-
dile.

A botšä ba boleloko la monna taba e

803

K34/82

32

Ke monna ba bo leloko la bo monna, ba kgobakana, go kwa pelaêlô ya mosadi. Mosadi yo we bare ke Ngwana Lewele le Ngwana Sebaše ke bona basadi barnatla kudu. Basadi ba ba goba ba ratiwa ke Ngwana Mametsä le Ngwana Šai.

Basadi ba ba bedi ba ba bo mamoratwe e be ele dibôdu, empa mabêlê a bôna a ba saphakiši a fêla.

Ngwana Lewele are gobona ke na le pelaêlô ka baka la gore, ke be kena le mabêlê a mantši, byalo ke makatšä ke gore mabêlê a ka aêla byalo ka metsi, ba we dišego tšä bona e be go disatla la bôna a bôna a sa foba gôna. Ge ke bolêla le monna yo waka a thsediši ga botse.

Sebala makgolo are go mosadi, byalo o butšišä monna o ra gore monna e

803

K34/82

33

Ka go botšang ka gobane mosadi yo mongwê le yo mongwê o tseba tša ka sešegong sa gagwe. Mosadi are a wa gago byalo, rena re nobôna mabêlê ge re sa buna, a tšena ka polokêlong, ke moka are sa bona, monna ke yêna yowe a yago a re nchetsa.

Banna ba tšea mahlô a bôna ba lebella monna, bare go monna o ke o re botšê gore mosadi wa re reša, monna a dumêla, bare lebaka ke lefe ka gobane sešego sa mosadi selaola ke yêna mosadi ka nozi. Monna a ba fetola ka gore, basadi ba falatsa mabêlê ka gafana ka ôna.

Byalo banna ba ga Sekgobêla bare, ona le maaka, wena o tseba byang e sebe wena ele wena mofetši wa mabêlê a batho. Ga go direge mosa-

803

K34/82

34

di yo mongwê le yo mongwê ona le sešego sa gagwe, le setiba sa gagwe. Yêna ka nozi ke yêna yo we a swanetšego goncha mabêlê, e seng wena monna wa inamêla ka dišegong tša basadi. Monna o ukamêla ka sešegong sa gagwe. Ka gorialo mowe re bôna gore mosadi o na le tšherešo, o swanetšê gofa mosadi yo tša goja.

O bee o agêle mosadi yo mongwê le yo mongwê setiba sa gagwe. Ge o ka seke wa dira byalo, o tšebe gore ge mosadi a ka goma a belaela, o tšebe gore re ha fa mosadi tšela ya goya gagabo. Monna a ba fetola ka gore lapa le lengwê le le lengwê lena le molaô wa lona, o wê lena ke molaô wa matse waka.

Banna ba motlogêla a le byalo, fêla

803

K34/82

35

ba botšā mosadi gore wena o reke watlo-
ga, monna wagago o swanetšē gogofa tša
goja, a hlaka godira byalo, gona o swane-
tšē go botšā batswadi bagago, mosadi a kwa
a ba dumêla.

Ditaba ditla šala tša thatafêla mon-
na, ka moswana mosadi a no ~~šala a~~
tšoga a dutšī ka baka la gohlaka dithōr-
ō, yaba ngwana walla o nyaka bušwa
Kemoka monna a bitšā, basadi bagagwe
kamoka, o thōma go abêla basadi bag-
agwe mabêlê a ka sešegong sa gagwe.

O ile a ba chella ka golekana, a ba
chella ka seroto.

Kamorago ga bethe tšē pedi, mabêlê a
fêla, kemoka mosadi o motšā gore ma-
bêlê a fedile, monna a butšiša basadi
ba bangwê gore naa le šetšē le feditšē
mabêlê a la ke le tchelago, bare e so.

803

K34/82

36

a fêle, monna are go mosadi go bonagala gore o fana ka ôna, mosadi a no homola a seke a mofetola. Ke moka monna a goma a dira byalo ka pele, yaba ke moka sešego sa monna se a fêla.

Mochaba tlala o Cheba a inamile, yaba mosadi o limile mabêlê a gagwe, a fêla a diôritêla bana ba gagwe ka Kgôthi ya leh-ô, a tšâ kudu go a pea morôgô. Le baka la goloma la fihla, ke moka bana ba mosadi ba phologa.

Lebaka la punô la fihla, mosadi e tla-tšâ sešego le dirotô tšê pedi, ke Ngwana Lewele, Ngwana Sabasê a tlatšâ sešego le seroto le leselo, Ngwana Mametšâ a tlatšâ dirotô tšê nne, Ngwana Saai a tlatšâ dirotô tšê hlano.

Monna o agile setiba sa mosadi yo mongwê le yo mongwê. Ka ga Ngwana

803

K34/82

367

Lewele le ~~†~~ Ngwana Sabase phufutsa e rapye, ka kowa ga bo mamoratwe, ke tlata ke moka lerato la thoma gofela a twara basadi bala ba bo mamonyadiwe bo mamoratwe ba boela yaba bo mamonyadiwe. Selemetshe go goa, basadi ba kwa bohloko kudu, kemoka banapa ba tloga, ba ehele le dikompo. Kemoka ditaba tsa fela ditla mowe.

Mošikidi, ba we ba senago mabêlê, mabêlê a gagwe a senago makae, byalo o swanetše go phakisa go fola a gagwe kemoka a fetsa. Kemoka a tšama a šekela. Mošikidi le yena a ka sefoya ga motho yo a sa motsebege, o swanetše goya ga motho yo elege wa leloko lagabo.

O fihla ka gae, kemoka a fihla a dume disa, a bolêla gore kere ke tlilo šekela, kemoka mosadi a botsa monna, monna

803

K34/82

38

① Hare ge o bōna gore gona le selō golukile
 Ke mota mosadi a boēle a batšē mošikidi go-
 re golukile.

Mošikidi o swanetšē gore gofaga tša goja
 kemotla a swarē tšela ya goja mašemong
 o tla hlwa a rōba mabêlê le mong wa
 Chemo, ba rwala ba chêla lešaleng. Ge b-
 a feditšē go rōba, ba thōma gofola.

Gona le mabêlê a mangwê bare ke dihlo-
 ka, ke mabêlê a šalago mokong, ke a mas-
 ese kudu. Mohlang ba fola, ka morago ke
 golotšā dihloka, byalo dihloka tšela o sw-
 anetšē gofa mošikidi, bare ke bušwa by-
 agagwe. O mofa ka leselo, ke molaš tša
 tši le lengwê le le lengwê o swanetšē g-
 o dira byalo.

Mohlang ba feditšē gofola, mong wa
 Chemo o swanetšē go ncha dirototo tšē
 pedi ~~o~~ tšē dikgolo a lefe mošikidi ka

803

K34/82

39

tšona. Dirotō tšē pedi tšē dikgolo ditlatša
lesaka.

Ye eba mošikidi o be a sekela kgole lena-
ga ya gabo, motho yowe a šekelago gagwe
o swanetšē go dira byalwa bya gobo ešā mo-
šikidi gagabo. Mong wa Chemo o ncha
mabêlê ka seroto, byalo gona le dihloka tšē
ba goba ba mofa bare ke bušwa bya gag-
we, le yêna o ncha ka leselo, o lehella
mong wa Chemo, ke moka ba dira byalwa
bya go moetšā.

Ye ele kgauysi a ba diri ka baka la gore
o šekela a bcêla gae, le dihloka tšewe
ba mofago o swala a e ya natšo gae.
Mošikidi o lifiwa ka lesaka, empa ka
baka la dihloka tšē ba felago ba mofa
le tšona didira lesaka, fêla tšona a di-
badiwi ka baka la gore bare ke bušwa
bya gagwe.

803

K34/82

40

Mathopya, Kgale batho e be ba sa thupiwj, e be ba thopa basadi fêla, banna bona, e be ba bolaiwa. Ge baile ba thopa mosadi ba moiša mošate, o tlabā a thušā Kgoši ka medirō ya gagwe. Monna ya moratago a ka no rōbala naē, ge anyaka gore a matšee a tlogē naē, o be a ncha dikgomo disekeae a fe Kgoši.

Motho yo akilego a thopiwa mo nageneng e ya gēšu wa mosadi ke Ngwana Mpo-mō. Mosadi yo oile a bigiwa mošate, fêla yo we a goba a dula naē, e be a sa tibiwi. Bana bona o be a belêga, ngwana wa gagwe wa pele ke Magêke tla, ana papagwe le gōna ana ba ga Makgolo wa gagwe.

Motho yo mongwê wa monna ke Motšeri yo we a gotōpa ke mamogagare Mašumu, baile bare banyaka gobolaya

Mamogagare a gana ba molesetsä, a ba amo-
fa mosadi yo we kina lagagwe ebe bare ke
Malephakanywana Masumu. Keina la lelo-
ko lagabo ke baga Makokoropö. Bala ba Ngwa-
na Mromö ke baga Mabakane. Ba agile
ba bile bana le dikgôrö.

Makokoropö modirö wa gagwe, ya ba moli-
tši wa phalafala. Ge kgoši e nyaka gore b-
atho ba kgobakane, o batsä yêna Motserigore
a letš'e phalafala.

Dikenywa ana ke maina a dikenywa-
tš'e dienywago mo nageny ya gêšu: ke Maru-
la, Joie, Dihlatwa, Maago, Dinhlo, Di-
pola, Diphuröku, Dipaba, Mothokolo, Di-
hlakauna, Mabêlê mabutöwa, Direthe-
ma, Mesetla, Dihlekwa, Ditlouma,
Dipupudu, Diphaya, Dikumök Mabilö.
Tšena ke dikenywa tš'e dilewago ka
moka ga tšöna tš'e dingodilwego ka mogêd-

803

K34/82

42

imu, le Dihlahlanya.

Marula a enya ke mohlare o mogolo, o mosehla, wa diphêphê tšê dimyana tšê ditalana. Di-Kenywa tšâ ôna ge e sale matata, ke tšê ditalana, byalo ge a tlelo butšwa eba ama-sehla, ge a budule ke a mahubedu. Leina la mohlare o o emwago diKenywa tšê ke Morula.

Morula diKenywa tšâ ôna ba loma ngwaga o moswa ka tšôna, ke gore mohuma gadi wa Kgoši, o thopa topa marula a Kgobakanya, ge a budule ke moka wa hlaba, ke moka a dira mokgope. A golla mabêlê a maswa a we elefo le rônô, ke moka a êna a dira mela, a dira phephanyana, ke moka bana ba ka mošate ba tšogêla badimung ba mošate, ba yo bega badimu gore bana ba ja ngwaga o moswa.

803

K34/82

44

yo mongwê o swanetšê go tšopa Chemong
ya gagwe.

Ba tšopa ba a kgobakanya felô gotee, felô-
mowe ba a kgobakanyago gôna, bare, ke diro-
beng. Ba tšomola byane baala fase, ke mo-
ka a tšopa a etla a chela gôna. Beke ka
ete, o a chela felô gotee, ka beke ya bo
bedi o thôma se robe se seswa.

Gohlaba mohlantšha ba yago go ahlaba, baahlaba
ka baka la gore ba bôna ge e budule. Ba a
hlaba ka mahlabô, Mahlabô ke marapô e
dikgomo, ba bêtla marapo a ba ledinla
tšha diphaphati ke moka baahlaba ka ôna.

Yo mongwê le yo mongwê o phathile pitsa
e ahlabêlago ka gare, ke gore ba thiki-
šana. Dilô tšewe diwelago ka pitseng ke
dithôrô, magapi ba minêla metsi a ôna
ka pitseng, ke moka ôna ba a lahla.

Ge ba feditšê gohlaba ke moka ba tšea

803

K34/82

45

dithōrō tšā marula ba dichela ka pitšeng
 ka etee e kgolo, ke moka ba thōma gosoga, ka
 ntle le go chela metsi, metsi a la a tšōna bare
 ke kgano, ba cholēla pitšeng e ngwē. Byalo
 ba thōma go chela metsi, ba goma ba a
 šoga, ba tšea kgano ela, ba chela ka kowa
kganong ya marula, ba goma ba chela m-
 etsi ba šoga gape, ba goma ba tšea kgan-
 o ela ba chela ka kowa Kganong.
 Ge ba chela metsi a boraro byalo ba šoga
 makokong, o we ba tlogo tšoga ba enwa
 ka moswana. Nyotha ela ba goba ba che-
 la kowa kgano ya marula fēla, ke moka
 banyakēla pitšā ya golekanēla, ba chela
 ka gare ga yōna, empa ba o pomagancha
 yaba matekatekana, godirēla gore ge o
 kokomoga wa seke wa falla.
 Ka moswana ge balle tšā goja, ke mo-
 ka baya dirobeng, byalo bya ba yo tšea

803

K34/82

46

pitsa ekgolo ba phahlaganya mokgope o la-
ge ba fihla ba hwetsana ona lelebebela, ba
okola ba lahla fase, ba kgona ba phamaga-
ncha. Ke moka ba ts'ea seroto ba khurume-
ts'a, ele gore ba thōmēle ba bipa ka diphep-
he ts'a dithōtse, ke morago ba ngata le-
bebela le la la ōna, ba bitšela, ke moka go-
fedile, ba dula fase ba nwa Makokong,
ba kgona ba palakana ba ya mašemong a bona
gohlagola.

Ka moswana ka lebaka la ka moriti, ke
moka mong wa morula o botš'a ba lokola
gabo, gore ke na le makokong kere tlang
le nthuše gohlagola. Ba lahlagola morato
ka o tee, wa bobedi ke moka ke maneno
ba tloga, ba yo bitolla mokgope ba nwa.
Ke yona tsela ya mojēle wa marula.
Dikgari ke dithōrō ts'a marula, le ts'ona
ka mo gare ga ts'ona gona le dikōko. le-

803

K34/82 47

baka la mo ba sa nwa morula, ba dianêga gore diôme, ka morago ga moba feditše go buna ke moka ba dirwala ba diša gae. Ba yo ba ba dirula, ke modirô wa basadi wa marega. Ka tšona dikôkô tšena ba dichela morôgom le makomeng (sekuku).

Foie mono nageng ya gêšu, e noba marašana, foie e ntši e ka ga motgotho. Basadi le dikgarebe le masogana ba e lata gona, ba swele diroto le magapa.

Foie ke e thsehla ya go phahlagana le botalana mogotsweng wa yôna, e na le metlwa e meritši, e mosese, e metelele e mešweu, e mela megotsweng (mahlare). Mogotswa ya yôna ke diphatšhi tšê dikgolo, mowe dikenywa tša yôna dienywago gôna. Ke kenywa tšê dikgolo tša dithôrô tšê dintši. Ge

803

K34/82 48

dise tšhōma go enywa, ka maragong a tšōna dina le maloba, ge maloba a ologa ke gore digodile, byalo dia gohla. Di kenywa tšē tšā tšōna dina le metla e mentšhi mmeleng wa tšōna ka moka.

Gofula ba difula ka dilōbō, dilōbō ke metato, byalo ba rēma phate e telele, ba tšē a motato ba o katetsā nhleng ya phate, ke moka wa tšebemala. Ba hlabadi-foie ka maragwaneng a tšōna, ba di-šba diwela fase, ke moka ba topa ka hla tšā menwana ba dikgobakanya felō gotee.

Gofogohla ge ele tšē dintšhi, ke moka ba tšhōma go nga mahlare, ba tšhōma go difogohla, ke gore ba o loša metlwa ela ya tšōna. Ke moka ba dimatla makgata a tšōna baija, fêla a dinyakegose wa dimatla makgata a tšōna ka

803

K34/82

49

moka, o tloša letlalo la ka gēdimu, letlalo la ka fase, o jē nalo. Ka gobane wa hloka godira byalo e tla gofarēla. Ke gore e thiba mogwēte le sepa la sethe la a tšwa. O ka kokomoša ka mokgwa mang le mang le ka sethe la tšwa, ka gobane obe o mafla makgata a yōna kamoka, Kganthe letlalo la ka gare le thuš'a gore e sethe ya gofarēla, ka gobane le athe-lla. Kamabanyana ge le a pea morōgō wa thepe le ya ka gore le ōna wa the-lla, o tlaya o thuš'ana le letlalo lela la foie. Gona o tla bōna ge ore o tšw-ela kantle wa bōna le sepa le phatš'a le etšwa. Ke ōna molaō wa go le-wa ga foie.

Baro ge o fula yōna o theya phefō ka gobane ge o ka ēma ka mowe phe-fō e a go ka gona metlwa ya yōna

ya go tsena ka leihlong leihlō le a gōlōfala
 byalo ka bona beng ba ga Mokgotho batho
 ba bangwē maihlō a bōna ke dincharana
 kebaka la yōna foie.

Mokgalabye yo mongwē bare ke Roma-
ne Mphōgō, o kile a ētela ga Mokgo-
tho a na le masogana a mabedi, byalo
 ebe elelebaka la mofoie e butšwa, ka
 gobane e butšwa lehlabula se feding la
 mokgope. Ba hwetsāna foie bae fula
 ba eja, byalo mokgalabye yo, o be atlo-
 ša makgata ka moka, a o kwa gore ge
 atlušitšē makgata ya motsefela.

Batho bana e be ba swere ke tlala, ba
 ya kudu mowe ba bago ba hora. Mo-
 segare ge a dutš'i a rota, go minēgu
 mets'e go šala dithōrō fēla, ba rōba
 la, ka moswana a kwa a swere ke
 goya kantle, a ya a dula a kokomōm

803

K34/82

51

la gana go tšwa, monna a thōma gogo-
pola, are ngwana magana go botšwa o
wetshe dikomeng are dikoma ke tšesu. A
boela ka gae, a dula, a kwa gore o swan-
etše go ya kantle, a naya a dula a tloga
a sa dira selo. Letšatši la bu la dikela a
šoma modiro o.

Ka moswana monna a tlogela kant-
le, a seke a dira selo. Mokgalabye a
bōna gore, ke tla ba ka gobala, are le
ge batho ba ke sepetšego nabo, le ge ele
ba banjana ga gona molato, ke tla ba
botšā gore ba nthuše.

A ba bitšōša le fokeng, a ba botšā tla-
ba, are ga le mpōna ke le byalo ke fa-
retšwe, kere ke a kantle a ke diri
selo ke no kokomala ka ba ka thakgo-
ga ke sa dira selo. Ka gorialo mowe
ke ra gore le nthuše, masogana bare

803

K34/82

52

re ka seke ra kgona, re a beufa, Mphogô are gobona gotlelang le nthuše, gea rialo a ba o ngatolla le kgeswa wa ngwahlama. Bana ba tšea phate ba fa-ta mokgalabye, mafelong ke ge a enya.

Makgêre ke mokgope wa foie, baf-ula foie ya gobutswa ka maatla, ke moka ba e pyatlêla ka pitšeng, ba o lesetša ka moswana o tšoga o Kobetšê, ke moka ba hlôtlela dithorô tša yôna ka mohlôtle, ke moka ba o chela ka pitšeng ya golekanele.

Ka moswana ba tšoga ba enwa, Makgêre a o byalo ka mokgope wa maruta, a ba nwele gotlatša mpa. ka baka la gore ge oka nwa gore otlatšê mpa, o ka seke wa loka, le gona o tla fonya o dutš'i goba o robetšê. A

803

K34/82

53

ba ohlakantche le mabêlê, ba nonwa metai a ôna fêla, le metai a noka a tsene.

Dihlatswa, dienywa ke mohlare o Mohlatswa ke mohlare o mogolwanyana, fêla motho wa namêla ge a fula. Gona le thailo e ngwê e barego, thaili mafula a kokobane, goba thaili monna yo wa ka mo thabeng mafula a dut-tsi. Bara ona mohlatswa wa ka thabeng ka baka la gore ke o mokopana. Ona le thito e thsehla, diphephê tsâ ôna ke tsê dintso, dienywa tsâ ôna dienywa dithabing le thitong, tsôna ga e sale matata ke tsê ditata, ge dibudule ke tsê dikhubedukhubedu, ge dibudule kudu kudu, e ba tsê dipudu.

Phepha ba dira ka tsôna dienywa

803

K34/82

54

tšā mohlatswa. Ba difula ka buntši
 Kemoka ba fihla ba dikgōtla ka lehudu,
 ba chela metsi ka pitseng, le tšōna ba
 dichela ka ntšē, ka moswana ba tšoga
 a ba dihlotlolla, ba dichela pitsaneng
 ya golekanele. Kemoka ge letšatši
 le ya madikēlo, ba riteletšā, bare m-
 otapa ola ba fodišā, ware kowa
 o fodile ba chela metsi ala a dihla-
 tswa.

Ka moswana ba tšoga ba enwa, enwa
phēpha ya dihlatswa a ba hlotle, go
 byalo ka ya marula le yōna a ba
 hlotle. Phēpha ya dihlatswa e a kgo-
 medišā, bare molato ke gobane dina
 le mafsi.

Mabilō a enwa ke milō, ke mohlare
 o moseha le diphephē tšā ōna.
 Dikenywa tšā ōna ge dibudule ke

803

K34/82

55

Tš'e dikhulwana, ona le dithapā tš'e pedi.
Le ōna ba dira phēpha ka ōna, ba nod-
ira byalo ka dihlatšwa, fēla ōna ba
thōma ba a nēga a bma.

Mohlang ba nyaka godira Phepha ya ōna
ba enetsā a fetsā matsātš'i a mahlano
a kgona a kōlōba, ba kgona ba kgōtla.
Phepha ya mabilō e bose kudu, e fe-
ta ya morula.

Dinhlo dienywa ke monhlo, ke mohla-
re o o melago dinokeng, Kudu leina
la ōna bare ke monhlo metsi le dike-
nywa tš'a ōna bare ke dinhlo metsi.
Dikenywa tš'a ōna dina le metsi a
mantš'i, ke dikenywa tš'e dinyana tš'e
ditalana ge dibudulē ke tš'e dintso, di-
bile dina le dinama tš'e dintš'i.

~~Ho~~ Dinhlo dienywa ke monhlo o nyaki-
lo swana le monhlo-metsi, empa ōna

803

K34/82

56

dinhlō tšā ōna a dina dinama, fēla ke dinamanyana, o na le metšinyana.

Mogakga le ōna e sale ōna monhlo fēla ona a o mele dinokeng, o mela mehlakeng le meeding. Mogakga ditkenywa tšā ōna bare ke digakga, o na le mak-ōkōlō, ke gore a ona dinama.

Maago ke ditkenywa tšā mogo, byalo mohuta ya maago ke mehuta e meraro, ke Mogo, mogometsi le mogoboya.

Mogo o mela nageng le masemong, ke mohlare o mogolo kudu wa go thithana. O na le maago a manyana, empa o na ke o mosehla, mahlare a ōna ke a matala. Ba namēla ba fula maago a ōna ba eja, byalo ka mabanyana ba swanetše go apea morōgō, ba chobēka teng, ka gobane ba hlōka godira byalo, a lumisa ka teng. Maago a ōna

803

K34/82

57

Ke a masehla.

Mogo-metsi ona o e nywa dikenywa tša ôna thitong, a mangwê maago ledi o fata fase. Ona le maago a magolo a mahubedu. O mela dinokeng, a se o mogolo golekana le mogo.

Mogoboya ôna o mela mašemong lelefokeng, byalo ke o mosehla, ore ele o mosehla ona le byôya^{mele} wa ôna, ga mōgō le dikenywa tša ôna. Dikenywa a tša ôna difeta tša mogo.

Dipola dienywa ke mola, ke mohlare o motetelele kudu, batho a ba a tšiši go namêla, e nore tšōna ka noši ge dibudule tša raša, ba dištōpêla fase. Ba dirwala ka dirotō basadi kemoka ba fihla ba dihušetša ka metsi, ba kgapola. Ke dikenywa tše dikilego tša thuša batho ka tlala ya Ma-Chōna.

803

K34/82

58

Diphuraku ke mohlšana o monyana wa go noKokobana fase, dikenywa tša ôna ke tše ditalana, ge dibudule ke tše diso, ana le thiorô ekgolo. Ke dikenywa tše dinyakago kudu ke mebutla le magokolodi.

Dipaba dienywa ke maba, ke mohlare o mogolo wa mahlare (diphêphê) tše dintso dikenywa tša ôna didiôre ge dibudule tša palêga. O enywa ka ditsôphohla, byaloba namêla ba fula. Kemoka ba yo diêna ka metsing, tšare kowa dikolobile, ba ncha ba mona. Ka tšatši le lengwê ba dihutše tša ka marôtse, goba maraka.

Dipaba muši dienywa ke maba muši o mela molapong (matsing). Ôna bare go mona ba boloka dithiorô tša ôna, ke tše we ba dichobago ke moka gwa tšola ba hlôlôgadi ka tšona.

Mořhokola o enywa dikenywa tše bare.

803

K34/82

59

go ke dithokolo. Ke mohlare o e nobago mašabaila, ona le meetlwa, dikenywa tša ona ge dibudule ke tše diso.

Dihlakauma dienywa ke mohlakauma enoba mohlare wa le rite le legolo byalo ya noba mašša. Ona le dikenywa tše dinyana kudu.

Mabêlê Mabutšwa o nyakilo swana le Mohlakauma, fêla o fapane ka dikenywa tša tšona, tša mabêlê mabutšwa dilekana le dithôrô tša lotsa.

Direthema ke mohlare wa go swana le mothokolo fêla morethema ona le dikenywa tše dikgolo, ona le meetlwa e metelele.

Ditlouma dienywa ke mottlouma ke mohlare o mogolo kudu, thêš ya ôna e na le makgakgatlepa, byalo mahlare a ôna ke a matalana. Ke mohlare wa

803

K34/82

60

go enywa marega.

Dipupudu dienywa ke mopudu ke mohlare wa go mela molapong (matšing) ke tše dikgolo dikenywa tša ôna, ke mohlare o matelele. Dikenywa tša ôna ke tše disehla.

Diphaya dienywa ke mphaya ke mohlare o mogolo, empa o thithana go feta mehlare kamoka, ke mohlare o msehla. O na le dikenywa tša dithabaraba byalo ka thwakga, fêla ke tše disehla.

Dikumô dienywa ke mokumô o nyakilo swana le mphaya ka go thithana, empa ôna mo thitong ya ôna o ratile ka kgagamêla. Ona le dikenywa tše dinyana tša dithabarabanyana.

Dihlahlanya dienywa ke mohlahlanya ke mohlare wa go mela matšing, o fitiša ke mopudu ka bogolo bya dikenya.

803

K34/82

61

Magapa a e nywa ke mogapa mohlare o ona le dikenywa tš'e dikgolo go fitiša, di-kenywa tša mehlare ka moka. Dikenywa a tša ôna a ba fule, dirasa ka noši, ke gona o tlogo tseba gore le budule. Letlalo la legapa ke setgêrô, ge motho a nyaka goja, o diô pyaya ka lefsika, a kgona a e-ja tša ka gare. Mohlare o ona le meetlwanyana e menyana, le gona ke mohlare o mosehla.

Mokgalo o e nywa dikgalo, ke mohlare wa a meetlwa e nkego ke ya le ngwapa nkw-e, ona le dikenywa tš'e dikhubetšwana, tš-ôna e noba tša go fokatsa molomo a dina selô.

Mohlaba madi ke dikenywa tš'e dinyan-yane bare ke dihlaba madi, ke gore ge o ka sepyatlaganya, o bôna metsi a zôna ele madi, ke mohlare o o tatago byalo.

803

K34/82

62

Ka mogwadigwadi, le dikenywa tša ona di-
lekana le tša mogwadigwadi, fêla tša mog-
wadigwadi u dina maadi. E mela marara-
neng.

Makata a enywa ke mokata, mohlare
ona gobô nagala eka o feta mphaya ka
sephupha. Ka gobane ditabi tša mokata
diatelefa tša tšea naga ekgolo le moriti
wa ôna wa tonya, byalo ka moriti wa
Maba. Dikenywa tša ôna ke maraka-
na, ge mokho a hare a ja, a ja a metša
disotlo. Ke gore ka makata a mane o ka
hora.

Matlêpê a enywa ke motlêpê, ke moh-
lašana o monyana, empa ona le dikeny-
wa tšê dikgolo tša golekana le dikenywa
tša mokata, fêla tša motlêpê ke tšê dise-
hla. Ge letlêpê la mathômô ba ka bô-
na le budule, ke moka bahlantkane

803

K34/82

63

ba fula a we ba bônago a fetogile, ba
yo bitlêga, ba bitlêga ka fase ga dirite
goba ka pitšeng ya moroko, ka morago ga
matsatš; a se makae o tla hwetšana ka
moka ga ôna a budule.

Magwagwa ke ngwanabo Magapa fê-
la mohlare o o denywago bare ke
mogwaga, wa magapa ke mogapa. Ma-
gapa ke a maso, magwagwa ke a mas-
ehla. Magwagwa ge o satlwaêla o ka
seke waja, ka baka la gore a ntšga, kud-
u ke mojô wa barôka.

Bona ba ba badira bokoma ka ôna, ba
re go a tšopêla, ba a pyatla bancha di-
thôrô tša ôna, badisetla ka lehudu, ke
moka ba phahlaganya le bûpi bya lotšã
ba setla nabyô, tšã mômôgana. le byô-
na bokoma bya magwagwa goja bônã
ba we batlwaetšego, ka baka la gore bo

K34/82

64a

a nkgā. 803

Dikenywa tšena hamoka batho ba buhlōkōmēla go go-rwala ba tliša magae, ke basadi, bana a šebabantši ba we ba ka-rwalago bana gae, baja ba hora kemoka batloga. Mosadi a hla kana le sesengwē sa tšona wa ja a ba a rwalla bana gae.

Diruiwa dina le malapa a tšona, seruiwa se sengwē le se sengwē sena le mong wa sōna. Ga diile gotlala lešaka, empa mong wa lešaka a ka noditlola hamokgwa o a ka kgonago mabapi le modirō wagagwe. Byalo ka golema le gogōga diphate, ga mōgō le mafsi a tšona.

Mafsi go gama badiši, byalo ge nke mafzi ele a mantši, ba chela yaba zhattha, ge a betšē mong wa lešaka o bitšā badiši ba gagwe a ba chella ditswaneng tšā bōna. ~~Oh~~ Dhattha e e salago mo-

803

K34/82 64 b

ng wa lešaka ge a rata a ka nochella basadi ba motse. Ge a bōna gore ona le modirō Chemong ya gagwe a ka fōya a hlagodiša Chemo ya gagwe ka ōna. Fēla mowe go ka bago le phapanō ke ge a ka ya a hlagodiša Chemo ya mosadi wa gagwe.

Dikgomo dibagana ka motswana o, motse o hwetšana o na le basadi, ka mo motšeng wa ba le bongwaneno le bo morwarago. Ka gorialo mowe mosadi yo mongwê le yo mongwê ona le bana ba banemana, ba we ba tla gonyadiwa, dikgomo tšê we ke tša mong wa ngwana.

Ke tlahlalōša ka dikgomo tša motse wa ga Mabakane. Mong wa motse o we ke Mabyale, enpa Kgoši ya nthse ke Deka, byalo Deka e be esale yo monyana, ka gorialo mowe lešaka ebe lelaola ke Mabyale.

803

K34/82

65

Deka mmagwe ke Makubu ngwana Thobetšane, bana ba gagwe ba banemana, ke Nkalanane a tšea ke baga Masete, dikgomo tša gotšwa yêna tša tšea Mapule ngwana Thobetsane ke mosadi wa Deka. Ngwana Mponô a tšea ke baga Mohlabe, dikgomo tša gotšwa yêna diile tša êma ka šakeng. Matlawa a tšea ke baga Sebaše dikgomo tša gotšwa yêna tša êma ka šakeng byalo ona ke dikgomo tša baredi ba babedi. Mabyale ge a kebeletšê Deka ore ngwana wa mogolo. Mosadi wa Mabyale ke Makôdu ngwana Pôpêla. Bana bagagwe ba basetšana ke Nkwane a tšea ke baga Mengale, dikgomo tša gotšwa yêna tša êma ka šakeng. Maphurane a tšea ke baga Mahlakwana dikgomo tša gotšwa yêna tša êma ka šakeng. Mokhatšo a tšea ke baga Mohlabe, dikgomo tša gotšwa yêna

803

K34/82

66

tšā êma ka šakeng.

Mpya ke ngwana Sacai a ba le ngwana ka otee wa moetsana, Mabakane a tšea ke бага Sekeka dikgomo tšā go tšwa yêna tšā êma ka šakeng. Morwa mpya ke Phobê.

Mahlakwana le yêna o dutšhi le бага malome wa gagwe le šaka ke laga malome wa gagwe. Le yêna Mpomô Mahlakwana ona le baratho ba gagwe ba bahlankana bana le basadi, bana le dikgomo ka šakeng.

Mabyale o laola dikgomo tšā ba redi ba gagwe, ka mokgwa o, a ka kgonago, fêla o swanetšhe gobolêla le mosadi wa gagwe ge anyaka gohlaba kgomo. E tšare kowa ba kwane a kgona a botšā bana ba ba ngwadilwego ka gōdimu. Bona ba ka no fetola fêla gore molato keng, a ba

803

K34/82

67

hlalošetsä gore ke hlaba kgomo ka lebaka la gore, le bina ba ka seke ba moganetsä. Le bona gobyalo.

Mafsi a dikgomo molaudi a wa lešaka a ka seke a laola ka mkgwa o a kgonago, mafsi a thōna ba swanetsē go chelana. Go seng byalo yo mongwē le yo mongwē o tla gama mafsi a kgomo ya ho.

Golema ge dipholo dilema ba swanetsē go hlōkōmēla, ge diile tšā thōma golema Chemo ya Mabyale, ka morago ya deka, ka morago ya Pholobe ka morago Chemo ya Mpom-ê, ka morago ya Mothakhatshi, ka morago ya Nkomane ya mafelō yaba ya Mogaga, golukile ga gona taba.

Ngwaga ba tšilo lema ga pe byalo dikgomo di swanetsē go thōma ka Chemo ya Mogaga go fihlêla wa mafelō goba Mabyale ka gobane ngwagōla diile tšā thō-

803

K34/82

68

ma ka yêna. Na ngwaga o olatelago, diswanetšê go tšhōma ka yo mongwê, byalo byalo go fihlêla ba gahlana kamoka. Mowe goleme ng pelaêlô e ka seke ya bagōna.

Dikgomo tšena tša baredi ba bona, dila-
ola ke monna le mosadi, ele gore yo mo-
redi ge a ena le kgaitšedi, batswadi ba
bona ba ka seke ba dithsinya, ka baka la
gore mohlantšeng e ba monna ba swanetšê
go motšeiša mosadi ka tšōna. Ka goria-
lo e tlabana ba phethile molaō wa sesotho,
o, moredi wa bona le yêna o tla tšhaba
ure ke na le mogadibō.

Ge baka dija ka molomo, ba seke bat-
sea mosadi ka tšōna, mohlantšeng mohlant-
shana a gola, ke moka o kwana le kgai-
tšedi ya gagwe, gore batho ba ke dimpy-
a, ba feditšê dikgomo tša go tšhōma nna
ka molomo, ke moka wena o ka seke wa

803

K34/82

69

tšea mosadi ka baka la batwadi bagago. Mosogana o tla hlwa a elwa le papagwe le mmagwe, a ba botš'a gore dikgomo tša kgaitš'edi yaka lebele ka e.

Je kgaitš'edi ya gagwe ge a etla go bōna bagabo, ba thōma go mots'a taba e, le yēna o tla ba botš'a gore taba e, a ya loka ka baka la gore bonang, nna byalo kenana wa mang, ka gobane lapa a ke nalo. Byalo bana baka le bona baka seke ba ba let tšela ya gotsena ka baka la bohuhudi bya lena. Ke moka le yēna o thōma golla, a ba a tloga alla a boēla bogadi.

Le ge ditaba diile tša sepela ka mo-kgwa o we, ditaba a baka ba diš'a kgōrong, bona batwadi ba mosogana ba swanetš'e goleka ka matatla go kōlōt dikgomo ba tš'eiš'e morwa wa bona mosadi. Ke gona ntwa etlago fēla, le yēna

803

K34/82

70

moredi wa bona o tla thaba, ka gobane ge a etšwa bogadi a rwele seroto mogadi-bo wagagwe o tla mohlakanešša, a maiša ka lapeng la gagwe.

Jebe ya mohuta o ekile ya dira ke Dimpampa Magomane, mosadi wagagwe ke Mokhadingwana Byane a bēlēga nywana wa mohlankana Mathōmō, yo we leina la gagwe elega Mogale, dikgaitšedi Seebu a t-ea ke бага Mokgetho, dikgomo tša gošwa yēna ba difetša ka legano. Motsatši a tšea ke ba Mekhutšwi dikgwomo tša gošwa yēna ba difetša ka legano. Baratho ba moyake ba bangwe ke bahlantka, le ngwanenyanana, yo we a sešugo a tšeiwa.

Mogale o gošē, ke monna o nyaka basadi, dikgon—o ka lapeng a digona, cnpa motho yo kgaitšedi tša gagwe tšē pedi ditšē iwile, Mogale o tlabolaya ke go šala a

803

K34/82

71

o kwa ditaba tša dikgaitšedi tša gagwe le mesepele ya go tšama a okwa boloi bya magadi a dikgaitšedi tša gagwe, dikgomo tša bona a sa tšea mosadi ka tšona.

Byalo Mogale are go batswadi bogwêra baka kamoka ba tšere basadi, le nna ke nna ka mosadi. Bare go yêna wa kwala, byalo dikgomo a dio, are a dikgomo tša dikgaitšedi tšaka diile ka e, bare dihwile ka bolwetš'i bya Chakwane.

Mosogana a homola, a hwetšana mosadi wa monna yo mongwê a bolêla naê, ba kwana mabapi le bogwêra. Monna wa gagwe a se gona mo gae, a ile makgweny. Ka bogwêra byowe bya gagwe gwa nyarêla selô, mosadi a kgola mpa, a botš'a mosogana are wa tšeba gore kgwedi e a ka e bôna, Mosogana are golumkile.

803

K34/82

72

Mohlant monna wa gagwe a boya makg-
oweng, ahwetsana gore mosadi wa gag-
we ona le mpa. Ge a butšiša mosadi gore
lerumu le tšwa ka e, mosadi are lerumu
le tšwa ga Magomane ga mang motho, are
ga morwa Dimpampa, Mogale, a mohom-
olêla.

Katšatši le lengwê a bitša ba gabo, a babot-
ša taba e, are ke be keile makgoweng, mo-
sadi waka le yêna obe aile makgoweng,
ka gobane keile ge ke lahla le pokisi, le yêna
a tšwa a rwele la gagwe. Ka gorialo
mowe ke re leke le mutšiše gore makg-
owea a we a goba a šoma ôna ke
baf. Banna ba butšiša mosadi, mo-
sadi a seke a ba raba selô, a tlog-
a a ya a dula ka lapeng la gagwe.
Monna wa gagwe are ko motia, ba
moganešša, ke moka ba bitša mokgeto.

803

K34/82

73

lo bare sepela o butšiša mosadi gore monna wa gagwe ore mpa ke a mang. Mokgekolo a ya a hwetsana mosadi a dutšare, ke rumile ke monna wa gago ore naa mpa ke ya mang. Mosadi are, nna ke mutšitšhe, yêna a le botšhe sewe ka go motšha.

Mokgekolo a goma a hwetsana banna are gobona, mosadi ore ke butšitšhe monna waka, yêna a lehlalošetšhe. Byalo banna bare go monna, ore o nyak a gotia mosadi ekgore mosadi o go butšitšhe.

Monna are a wa dikgoži ke zherešo mosadi o mputšitšhe, leho e be ke re a boléle pele ga mahtô a lena. Keile ye ke mutšiša are ke imišitšhe ke Mogale morwa Dimpampa magomane. Ditaba dia kwala romêla motho

803

K34/82

74

ga monna wa ga Magomane. Mongwa mosadi ke baga PKwane leina la monna ke Magatswane.

Ke moka baga PKwane ba roma Mahlōlo mašilu go butšiša, gore ba ga PKwane ba kwa mosadi wa bona ore lerumu le le mohlabilego ke lerumu la ga Magomane. Ke moka a tloga a ya a fihla a bolēla mantšu a we ba ga PKwane ba boletšego.

Magomane a bitšā morwae, are go yēna, ke kwa mokgalabye yo wa ga Mašilu ore o rumile ke baga PKwane bare mosadi ore ke imišitše ke wena, a kenete, mosogana are kenete. Mokgalabye yola wa sebaka a laēla a tloga. A fihla a botšā ba ga PKwane gore mosogana wa dum-ēla.

803

K34/82

75

Magomane a šala a roma sagagwe sebaka, a moroma ka pudi, sebaka sa fihla motseng waga Nkwane sa bolēla gorapēla ga Magomane, byalo mong mosadi are, a riē o baibotšē ba lefe mosadiwaka ka kgomo le pudi tšepedi, e ke a e bōna go šetsē pudi. Sebaka sa magomane e sa fihla sa botšā magomane mantšū a gotšwa ga Nkwane.

Dimpanpa a botšā morwa wa gagwe are wa dikwa, ba nyaka kgomo le pudi, morwa wa gagwe a seke a mofetola setō, a nohomola, ka morago a tša kgoga a tloga. Mokgalabaye a šala a fetola sebaka a e noši, are sepele o botšā, baga Nkwane ke bakwile ke sa tšama ketia dikōta.

Sebaka sa boēla ga Nkwane go ba botšā mantšū a gotšwa ga Magoma-

803

K34/82

76

ne gone ore mokato ke okwile, marumu fase ke sa tsama ke pyana methate, ba ga Nkwana bare se dikwile fêla o motšê a phakišê, a boêla a bolella Magomane mantšû a ga Nkwane.

A tsama a tia dikwata, mosogana a sena taba, Mokgalabye yowe waga Magomane a ba a bôna kgomo ya pholo, pudi ya bobedi yôna obe a enayo, a bita mokgalabye yola waga Suai a mošupa kgomo le pudi, ke moka a ditšêa a diiša ga Nkwane, ba ga Nkwane bare sepela o botšê Magomane mlato o fedile, fêla o motšê a botšê morwa wagagwe a gomêle mosadi wa rena. A goma a ya a botšê Magomane mantšû a ga nkwane, byalo mokgalabye are go kwa wena ngwana, ngwana a sega.

803

K34/82

77

Mogalabye yola wa ga Magomane are wa dibona šai ge ke botša ngwana ditaba a sega. Šai are, o thabetšege molato o fedile. Ke moka molato wa ba o fedile.

Mosogana a gona a imiša morediwa šai Morufane ke mosadi waga et lewele, banyetše ba feditše go šetše fêla gore ba motšee. Batswadi ba mosetšana, ba butšiša ngwana wa bona gore a molato o mokaka o ofile ke mang, mosetšana a seke a botša batswadi.

É rile mohlantšha wa lešoko la gagwe bare go mosetšana, ona le motatane, o tla mpa wahwa le mpa ya gago ka baka la gore re rebotše mong wa lerumu a o nyake gore botša. Ka ge a okwa bohloko a thōma go ba botša gore ke im.

803

K34/82

78

išitšē ke Mogali Magomane. Mokgala-
bye yola wa ga šai a thōma gogo-
pola kowa ngwana a sega ge papagwe
a motšā ditaba tšā molatowa ga Nkwa-
ne. Ke motša šai a romêla motho
ga Magomane gore ke kwa ngwanawa
ka ore ke imišitšē ke ngwana wale-
na. Magomane a bitšā morwae, are mo-
tho yo ore o rumile ke baga šai, ba-
re, moredi wa bona ore o imišitšē ke
wena, a ke therešo, moogana are ke
therešo.

Magomane a se sa kgona le gobolêla
a napa a homola, sebaka sa zheletšā
gore mohlomong Magomane o tlabale
polêlo, a nobōna polêlo e se gona, a
ba a thakgoga a tloga. A fihla a bo-
tšā šai gore ngwana wa gago ona
le nnete, moogana wa dumêla.

Ke moka Saai a roma maditšelewa ga Lewele gore sepela o botša baga Lewele ke ile ke a diša ke paletšwe, ~~ny~~ mosadi wa bona o Chubile ke mollô.

Baga Lewele bare gokwa mantšu u morumiwa, bare go lukile se sa botšana e tlare ka laboraro ra fihla, ke gore babala letšatši le a babutšibēgo ka lona. Sebaka sa fihla sa bolêla mantšu a ga Lewele. Saai a roma motho yola wa goba a ile ga Magomane, are sepela o botšē Magomane gore ka letšatši la boraro beng ba mosadi ba fihla.

Sebaka sa ya sa fihla ga Magomane sa bolêla mantšu a tšwago go Saai Magomane are go morwae, ditaba ke tšewe, bare mong wa mosadi o atla mosogana are dikwa ke wena papa, Mokgalabye are nna gagona se ke sekwa,

803

K34/82

80

Ka baka la gore nna a ka rōbala mosadiwa motho. Ke moka sebaka sa thakgoga sa tloga.

Letsatsi la fihla le we baga Lewele ba tlogo ka lona, ge ba fihlile bare go sebaka, dumediša baga Makgolo, aya a dumediša, maduma a kwala. Byalo sepela o botšē baga Makgolo gore rehlile ka ditaba tšela ba gorebotšā.

Sadi are bakwala, a ncha kgomo a ba šupa mong wa lerumu. Ke moka motswadi wa molato o tšwile molatong, molato o rera ke beng ba mosadi.

Baga Lewele ba roma sebaka sa bona ga magomane, gore sepela o botšā magomane gore o reng ka mosadiwa rena. Sebaka sa kitima sa fihla ga Magomane sa fihla sa bolēla ditaba tšewe a rumilego ke baga Lewele.

803

K34/82

81

Magomane are go mmago le sogana ga môgô le lesogana, le a dikwa ba ga lew-
ele bare a re nyake ge letsatši le dikêla
le reng ka mosadi wa bona.

Mmago lesogana are nna nka seke ka
tšeba setô ke nna mosadi, dikwa bôna
ke lena. Mosogana are nna ke nna ng-
wana ke diô kgona go dira molato, le gona
ebe kere re a raloka. Dimpampa are
go sebaka wakwa nna nka seke ka
fetola setô mo gôdimu ga tšaba e,
ka baka la gore ngwana a kwe sewe
nna ke motšago, ore a senna papagwe
ka gorialo mowe yêna ka noši a dibô-
ne. Ge papago mosogana a homola m-
orwa wa gagwe a thakgoga a tloga
a ya ga bagwêra bagagwe. Sebaka
le sôna sa tloga go sena ka rabo, sa
fihla sa ba botš'a gore nna a kahwet-

803

K34/82

82

šana ka rabo.

Baga lewele bare a ga sepela o botš'e Magomane ge a sa bone gore taba e ke molato, a sethe a makala ge ba mits'a pele. Sebaka sa boela sa botš'a magomane Magomane are ge mpya e tšama e u-towa dilô tš'a batho go ka one gore beng ba dilô ba bone gore ba ka dirang ka mpya a ewe. Sebaka sa goma sa ya suba-tš'a бага lewele mantš'u a a tšwago ga Magomane.

Ba ga lewele ba tšea ditaba ba difoša ka Kgorong, byalo Kgōrō yare letlatla ka tšatš'i la gore re satla bitš'a magomane le tla gahlana naê ka lona letšatš'i lewe. Ba roma motho a ya ga Magomane gore ka tšatš'i la gore wa nyakêga Kgorong, motho yo we a fihla ga Magomane a motš'a mantš'u a a tšwago

K34/82 83

mošate.

803

Magomane a tšama a botša bagabo, byalo bagabo bare, a ditaba ge ditloba tšaya ka Kgorong molato Keng. → thōma go hlaloša ka mokgwa o we ailego a fetola sebaka sa ga Lewele, bare go yēna byalo lehono o re botšang, Kganthe nkabe o re butšitše pele. Mokgalabye a hlōka karabo, byalo bare go yēna gela ebe a se wena yo mogolo rena ebe re ka sekera-ya, obe o tla noya le yēna morwa wa gago. Golukile re taya fēla re iša ditšebe eseng gore ro bolēla taba, taba ya mohuta o, e batse ge o boledišana le beng ba mosadi ka gae, le gōna polēlo ya nthse ke go rapēla.

Letšatši la fihla la gore ba ē ka Kgorong a wa baya bakōpana le baga Lewele, taba ena ke e tšwa ka gobane taba e

803

K34/82 84

e tsibyago ke ge mosogana a gana are nna
 a ke motsebe mosadi yowe, e šita legago-
 le byalo batswadi ba swanets'e gofô ra-
 pêla molato. E e makats'a ka gore m-
 osogana a gane. Goile gweba le batho
 ba bantš'i go tšilo kwa gore molato keng
 ba etla kgorong.

Le kgotla la dula ga botse, ba hludiwa
 ba dula ka tlase, byalo kgoši ya botš'a
 Mokgomana gore ba butš'iše gore ba hla-
 kane ka moka, ba dumêla, ya goma
 yare tsentš'ha ditaba banna ba dik-
 we. A botš'a banna gore re lekopa di-
 tsebe le melomo ya golamolaneha ba
 tho ba. Are go lewele batho bala še-
 ba, byalo Magomane a o bitš'i ke rena
 o bitš'a ke lewele o tla go botš'a sewe
 a go bitš'etš'ago, ge a rialo a dula
 fase.

803

K34/82

85

Lewele a êma are thobêla ba bina tlou,
 Ke nnete Magomane o bitš'a Ke nna, ka
 baka la gore Magomane Ke p̄ō o imiši-
 tš'e mosadi wa ngwanaka byalo ge Ke
 bolêla le Magomane a kwe. Ke mora-
 metš'e sebaka a mphetola selô, elege
 mokgoši wa gore mosadi wa ka oimile
 Ke hlabetš'e Ke бага Makgolo. Ka re gofi-
 hla бага Makgolo bancha kgomo ya goalola
 magogô. Ke ge bankhupa Magomane, Ke
 ge Ke bôna bothata bya magomane Ke e
 tla mo, thobela.

Motsenchi wa ditaba gore dibolêlwe a-
 re wa dikwa Magomane.

Magomane a êma are thobêla babi-
 na tlou. Ga gona polêlo e Ke tla go e bolê-
 la, ditaba tš'ena diboleš'ego Ke Lewele di-
 akwala e bile Ke therešo. Ke na le mo-
 lato, empa a Ke bone molato ka gobane

803

K34/82

86

Molato o dirile ke morwa waka. Jaba e
 e dirago gore ka seke ka rapêla Lewele
 ke tenne ke metgwa ya morwa we
 ka. Maloba ke satš'o ncha kgomo le pudi
 tš'e pedi ke lefêla ba ga Nkwane a imiši
 tš'e mosadi wa bona. Byalo lehono yêna
 ore ke yêna pôô ya go tšama e gwêla
 basadi ba batho, yêna a dibône, ge ele
 nna o a ke o tšene, thobêla.

Be re go morwa wa gagwe Mogale
 bolêla.

Mogale a êma are thobêla lekgotla,
 ke êma pele ga lena go sena sewe
 nka sebolêlago, fêla ge ele molato ke
 a o tšeba byalo keile ka botš'a papa
 taba e, papa a gana byalo ka ge lek-
 hono le mokwa. Ke be ke se mokêkê-
 ma, ke ke kemiša ke batšwadi ba aka
 ka gobane e be ke na le dikgaitšedi tš'e

803

K34/82

87

pedi, kamoka ga bona ba bikelwe, papa
le mma ba dulêla dikgamo ba difetša
ka legano. Ke ile ka botša batwadi ba
aka kare ke nyaka mosadi ba gwêra ba
ka kamoka bana le basadi. Ka nobôna ba
sa nhlokomele, ka gorialo le kgeswa la
mphunya go fihlêla ke dira mebatoe.

Phasutku Mohlabe a êma are morena
bubina tlou, ditaba tšê a se tšâ go se-
kiwa ka gobane ba ga magomane badu-
mêla molato, empa Motho yo wa gom-
etša sewele motatole ke yêna papago
lesogana. A butšiša papago lesogana a-
re, lehono kage ngwana wa gago a
sakwe a tšama a rutla metse ya bat-
ho, ore se seng sena, are a ke tšebê
are ke mang yo we a swanetšêgo go tš-
eba, are Kgôrô ke yôna e swanetšêgo
go tšeba ka gobane nna o nchitile.

803

K34/82

88

Re akwa fêla ge a gošitile le-ena
 otlā re šita, byalo re nyaka gore wena
 ore re reny ka yêna, re Kgone godira ku
 lentšū la gago, are se we le se bonagole
 ka dira nna a kena pelaêlo.

Phašuku a tšwela pele are, pele re
 sešu ra ga fêla ditaba ba leloko la gona,
 le gona ke a bona gore ditaba tše ba gē
 no a ba ditsebe, fêla golukile re tla^ggo
 pêla kgošī gore a refê lerumu, wena
 ka nošī o boldāe ngwana wa gago ka go-
 bane wa go šitêla, a re dirê byalo,
 monna a seke a fetola pōtšišō. Phaš-
uku a dula fase are šediwe lekgotla
 kudu e be re nyaka gokwa ba leloko la
 gabo gore bareny ka taba e.

Mogolo wa Dimpampa Natala aêma
 are morena lekgotla, motho yo ke mora-
 tho waka, fêla o dula ga wa gagwe.

803

K34/82

89

Moto le nna ke dula ga waka. Ditaba
 tšhe re nodikwa ka bo pudi ya tsela, yêna
 ka noši a re botšhe, ke gôna maloba are
 a re botšago ka gokwa gore ditaba dika
 Kgorong. Lehono re tšile mo ka go the
 letšā, nna ka tšatši le lengwê ge a dutš
 a eja dikgomo ka mphaka ke ile ka mo-
 tšā gore o dirêlang o fetšā dikgomo o
 tšeba gore o na le ngwana wa mohlank-
 ana, are gonna sehwa selle serôle,
 ke noncha lebitla laka, ka motlogêla
 a lebyalo. Lehono ke a moeboletšā, nna
 here sa go hwetšāna o êmê šako ale
 na botlogêlo, Magomane o na le mola-
 to, nkabe wena ka noši o swarê ngwa-
 na wa gago o fagolê, ge a gošita o m-
 pitšhe nkabe ke go swarışitšhe, o tšwe-
 nya lekgotla ka gobolêla, tšakgoga re
 e tšhopeno.

803

K34/82

90

Ke moka batha kgoga baya thopeng, ba bitša monna o šele, ba motša gore sepe la o botša lekgotla gore Magomane o epō na molato. A ya a botša lekgotla lekgotla la begana ditaba ka le naneō labona go fihlêla diea ga Kgoši, Kgoši yare sepe elang le motšē a nche dikgomo tšē nnele dipudi tšē pedi.

Ba botša sebaka sa ya sa botša Magomane, Magomane are ke dikwile ke sa yo tšama ketia methate, a boêla a ya a bolêla taba e, ba mofetola gore golukile ka tšatši la gore dianyakêga, a bula difate a tloga.

Dimpampa ge a fihlile gae, a thōma go ya ga Mogolwane go kōlōta dikgomo tša golefa molato. Mogolo wa gagwe are wa bōna ngwana wa mma o re segiša batho, lehošo e kabe ge o kōlōta dikgo-

803

K34/82

91

mo wa ba o kolôtêla morwa wa gago go motšeiša mosadi, le hono tšho le wa fêla go vena le modiro o we ka morago re tla go bôna.

Mogolo wa gagwe a tloga a ya ka la-peng gobolêla le mosadi wa gagwe, mosadi are go monna nna a kenataba ditaba ditseba ke wena. A hlalōšetša mosadi gore o tsebe gore molato wa gagwe ke Kgomo tšê nne, ka gorialo re swanetšê go mokolôta Kgomo tšê nne, mosadi are golukile. Ke moka Natala a bitša monna yo agišanego nna, wa ga Sebašê, a mošupa mantšu a Dimpampa. Ka gorialo kera gore o tle o bône ge ke šupa moratho waka dikgon-o tšâ golefa molato, a mošupa ke moka gwafêla.

Dimpampa a gapa dikgon-o pele ga

803

K34/82

92

letsatši lela a disa mošate, ba mošate ba dia mogêla, kemoka molato wa fêla. Ba mošate ba rona motho ga lewele gore a tle a bone dils tša gagwe, a fi hla ba mošupa, lewele a ncha kgomo le pudi ~~ya~~ ke tša gotswalla kgôrô a gapa tša gagwe a tloga.

Ye motho ana le ngwana wa mohlankana ana le kgaitšedi ya gagwe a swanêla go ja dikgomo tša moredi wa gagwe diswanetšê go êmêla ngwana wa gagwe, gore a tle a tšee mosadi ka tšona. Mohlomong ge o bôna gore ngwana e sale yo monyana, wena papagwe o ka tšea dikgomo wa tšea mosadi wa gago ka tšona.

Ye morwa wa gago a godile o tla kgona go tšama o kwatamisa letôlo, le ge a sešu a ba lengwana, yo we

803

K34/82

93

a gofago dikgomo, mosadi o tla bêtêga
mosetana a tla a motšea, ge aile a
se belege goba a bêtêga bahlanane
ga go molato.

Seema sa bagologolo se re boya kgo-
mo ke boboya kgommo, dikgommo tšela dii-
le go tšea motho, yêna mosadi yola o tla
tla a bêtêga mosadi a motšea.

Seema se sa goka sa bolêla ke Dim-
pampa mohlantšwa wa molato wa ga L-
ewele se šele, se we a gore, sehwa
go o sehwa sellê se rôlê ga o-
na ke gošia ka nêgo. Ke gore se bolê-
la selô se se lebanego phatla ya gag-
o, byalo ka dikgommo tšê oile wa rêka
ka chêtête ya ke bêtêko.

Dikgommo tša le bêtêko dikgommo tšena
dilaola ke mong wa tšona, empa mo-
sadi wa gagwe o swanetšê go motšea

803

K34/82

9.4

ba kwane, ge a ka fodira ka tšona ka mokgwa o a ratago, ba ka seke ba godišana, ka gobane mosadi otlare monna wa nyatša, ka gorialo a kena monna. Mafelo wa monna a ka tšise gohwa, kwane ke e botse dilong kamoka.

Dikgomo tša mosadi ke dikgomo tše mosadi erego ge a bikiwa batwadi ba gagwe ba moja kgomo, byalo yare go fihla ya tswala yaba ya dira dikgomo. Dikgomo tšena dilala ke yena mosadi, enpa a ka seke a dira ka tšona ka mokgwa o a ratago ka ntle le monna wa gagwe.

Ge a nyatša go bolaya kgomo e ngwê ya tšona o swanetše go botša monna gore ke nyatša nama, ke bekere re ka bolaya namane, e ngwê, ke moka monna a dumêle. lege wa gabo a tšile

803

K34/82

95

Ka Kadimō goba go Kōlōta a Ka seke
a mofa, pele ga gore a Kwane le monna
a wa gagwe.

Thoto ya mohlōgadi, Ketla bolēla ka
ditaba tša bohlokgadi bya mosadi yo Mam-
yapa ngwana Mokgahla monna wa gagwe
ebe ele Makadikwa Raganya. O be ana
lebana ba Khasa a tšea ke baga Rakg-
wale, dikgomo tša go tšwa en yēna
tša ēna ka lešaka. Thsehla a tšea
ke baga Makōkōrōpō dikgomo tša go tš-
wa yēna tša ēna ka lešaka. Le mo-
hlankana ka o tee, leina la gagwe ke
Legohu.

Makadikwa o be a nōfēla a bolaya
tše dingwē tša šala, le tšōna tša tsw-
ala tša go ma tša tšatšā lešaka. Mowe
motseng wa ga Raganya lešaka la
dikgomo ebe ele la makadikwa dik-

gomo tša motse o we ebe di dula ka
 lešakeng la gagwe. Makadikwa uhwa
 byalo ke moka ka morago ga mengwaga
 ba tloga baya go aga mogongwê, mosadi
 wa makadikwa a tloga lešaka la dikg-
 omo a dula tšhekô, gamôgô le dikgomo
 tša motse kamoka.

Mosadi a dula a lebella ba bogadi bya
 gagwe, gore mohlomong wa bona o tla
 mošegêla, le ka otee a seke a mošeg-
 êla, byalo go notla banna ba šele ba
 etla ba dula naê, ka morago ba motlogê-
 la.

Ka morago ba huduga baya ba du-
 la šaleng, byalo mamyapa a bala
 têla a ya a dula nabo motse ka
 otee. Mosadi yo o lebelešê gore mo-
 hlomong, ba tla ba ba mošegêla, em-
 pa ba seke ba mošegêla.

803

K34/82

97

Ke mota mosadi a thōma tsela ya goya Mabulane, a ya a hlakana le monna yo mongwê wa ga Magabe yowe leina la gagwe elego Maruping, mosadi a kwana naê. Mosadi a fêla a boya kagae a ba botš'a gore ke hwetšane monna wa ka kompong ya Mabulane ke Maruping Magabe.

Šatši le lengwê le le lengwê ge a ya kompong a šmêla mapoto, a bitš'a Makhekhu Raganya ke ngwana wa moratho wa Makadikwa a motš'a gore mapoto a kere ko bōna monkana wa ka ka Mabulane are go lukile. Mosadi a nofêla a dira byalo byalo.

Mosadi a leka ka maatla go kywêfa monna gore a tle naê kagae, monna a gana are ba gênō ba ka ya bantia, mosadi are ga gona motho yo a kayago a

gotia, ka gobane ba bogadi byaka ka moka
ba gonyaka. Monna a rêka burukgwe
le hêmpê are sepela o mofa, mosadi
a boya gae a nyowanŷwa, a fihla a ya
ka lapeng la Makhuku are motlabo yola
waka ore tšea sehlagala šese, Makhukha
u a leboga ka matla a magolo.

Mosadi a goma a boêla Kompong a fihla
a botša monna gore o a mogetšê. Mosadi
a goma a boya gae, ka tsatši le lengwê
monna atla a fihla motšeng wa gu Ru-
ganya a fihla byalo ka moeng, mosadi
a thêna go bolêla gore ke yêna motlabo
waka yo. Ke moka ba modumediša ba
thabile.

A dula lebaka le letelele a bôna go se
na motho yo a belaêlago, ke moka mon-
na a goma a boêla makgoweng, ka
mago a boya a dula. A dula le

803

K34/82

99

bōna mengwaga e medi.

Mosadi are go Makhukhu ke nyaka go katologa ka dula gaka, Makhukhu a modumela. Ke moka mosadi a tloga le Magabe ba ya ba dula lekgwareng la letladiny, ka morago a ga lešaka laga-gwe ku matlapa. A boēta a botša Makhukhu gore ke nyaka go gupa manamane aka, ge ele diphate tša lešaka tšona nkaseke ka tšea ga nabyalo, etlare ge le ipile tšalena diphate katla ka tšea diphate fēla nka seke ka tšea ka moka o tšea tšea tšea dingwē wa ya wa agēla dikgomo tša Mathuhu.

Makhukhu a šala a tia lešaka a ya a gēla dikgomo tša mathuhu ka ntle le go bolelišana le manyapa. Manyapa a kwa taba e, a ya ga Makhukhu are a molato keng ge o tšea

803

K34/82

100

diphate tša go šia monna wa ka, Kantle le go mpošā wa ya wa aga le šaka la dikgomo tša Mathuku, Makhukhu o ile ge a fetola Manyapa are sepela, legōna le hono ke gohlakotšē a sewena wa ga Raganya ke wena wa ga Magabe. Mosadi a thōna go Makala.

Manyapa are go yēna, nna a senna wa ga Magabe motšo a ile go hwela ke monna, le gona Magabe yowe o molelago ketlile ka gobotšā tšatši la mathōmō ye ke dira mapoto ke ya go mōna, wa tla wa nwa le gata la mapoto, nkabe o gane o ile wa dumēla le gona kare go fihla naē mo waba wa ya wa mega ka mošate. Baile ba fapana ba sakwana.

Mosadi a tšea ditaba tšaya ka Kgorong, Kgōrō ya a mogēla ditaba tšaga-gwe, ba motsā letšatši lewe a swanetsēgo goboya. Ka lona, baba ba roma motšo gobotšā Makhukhu gore wa nyakega ka Kgorong.

Letšatši la fihla la gore ba Kōpane ka

803

K34/82

101

Kgomo, le kgotla le lona la kgobakane
Ba tšencha ditaba, bare e le kgobakane
bare e, byalo bann banna le faneng di-
tsebe se la molanye batho ba.

Manyapa goba Mabore motho yola oile-
go ke a monyaka ke yo, Makhukhu a o
bitše ke rena o bitša ke Mabore are mor-
ena a ka nobolêla ka kwa selô se a mp-
itšetsägo sôna.

Mabore are o a êma, banna bare go-
yêna no bolêla o dutši fase. A thôma
gobolêla are, ke makatšitšê ke monna
yo wa ga Raganya ge are nna ga
senna wa ga Raganya ke nna wa
ga Magabe. Bakeng sa monna ke bo-
ledišana le yêna ka baka la sehlapô
sa monna waka. Monna waka o hwik-
ana le lešaka la dikgomo, diphate tša
lešaka go remile yêna. Lehono ketla-
gile mowe motšeng o we, ke dutši ga-
ka, le ge ke tloga ke ile ka motša a
dumêla, ka motša le gore lešaka ko ag-
a ka mafika, fêla diphate tšê ding-
uê ke tlatla ke tšea ka ya ka thek-

803

K34/82 102

ga mafika ka tšona. Ke chaba go šimula diphate ka baka la gore dikgomo tša Mathuku dikagare. Mowe polelong e we kamoka wa dumela.

Ka morago ke kwa gore lešaka Makhukhu o a golotše o tšo agela Mathuku, ke ge ke e ya a bolela ka ona mokywa o we ke setšego ke boletše.

Ye ele Magabe ditaba tša gagwe ditšeba ke yena ka gobane keile ka mega tšona a ba a dumela, a tla a mega ga namo kgoši.

Makhukhu a bolela gore mosadi wa kwala keile ke waga Magabe kaba ka la gore o itše go dula le Magabe, a tla mengwakō a tloga gamogō le dikgomo a gapa. Byalo le hono ore o nyaka diphate, byalo ka motšā gore ge nke Magabe o go tšere sepela a yo go rēmela tša gagwe diphate tše ke tša ga Raganya, thobela ge a rialo a dula fase.

Mašošo Mašumu a ēna a bolela are dikgoši, mosadi yo wa kwala, fela le-

803

K34/82

103

hono a kwale, ka gobane o tlugile mot-
seng wa ga Raganya o dutš'i gagwe
go šele. E kabe a be a belaêla ge Makh-
ukhu a golla lešaka yêna mong a du-
tš'i motseng wa ga Raganya le hono e
be re tlare wena Makhukhu o dira-
ng, a a o tsebe gore motšo yo ke mo-
laudi wa motše o, ge arialo a dula
fase.

Ntholo Mašumu a êna are lapa a
leji le lengwê, monna yo wa ga Ra-
gana nkabe a rême tša gagwe diph-
ate, mohlomong a botše mosadi ba kw-
ane a kgone, a rwala diphate.

Mapae Pôpêla a bolêla are tšobêla ba
bina tšou, ditaba ka moka re a dikwa
fêla dia gakancha ka baka la gore, m-
osadi yo ke sehlapô sa monna wagagwe, by-
alo o tlugile, o dutš'i go šele le monna o
šele yo we e seng wa loko la ga Ragan-
ya. A wena mosadi goba le na lekgot-
la, ge ra mogolo a hwile ke mang yo
we a swanetšego go šala a lebeletš'e
tšoto ya mohu. Ke ngwana wagagwe-

803

K34/82 104

ge ngwana wa gagwe e sale yo manyane
ke rangwane wa gagwe. Gobyalo ka gorila
lo mowe, Makhukhu oile a ga lešaka ladi-
kgomo ka tlase ga mengwako ya Mabore le-
hono mabore otlugile, ~~a~~ Makhukhu o kgole
natšo, a bona gore dikgomo tšewe dišetšego
ge ditšwile bošego a ka seke a dikwa, a tš-
ea lešaka a aga ka tlase gadintlo tša gag-
we.

Ge ele mabapi le Mathuku yowe a bo-
lêlago ka leina la gagwe ke mosadi wa
Makhitlêle Raganya le kgothwane labo
makadikwa, ke tswanêlô ya gore Mak-
hukhu a gêle dikgomo tša gagwe lešaka
ka baka la gore yêna a tloga. Mabore any-
aka golaola ditaba tša Motse wa ga Ra-
ganya ka gorialo mowe go bônagala gore
o hladile, ka baka la gore ke nna yo mogolo
ke swanetšê go tšea dilô ka moka motseng
kgoži ya tšwa motseng ya dula ga yôna
a e sale kgoži, ka gore a eya bitša bana
ba yôna, kgoži e ngwê e tla marêla, ke m-
oka a dula fase.

Banna ka moka ba re, Pôpêla wa kwa-

803

K34/82

105

la, Mabore o bigile maaka, tswalla Kgōrō, ke moka Mabore a ncha puditše tharo, molato wa fêla.

Dikgomo tša Mohlōlogadi dilaola ke yēna empa modiši ke monna wa leloko la bo moku. Le yēna mohlōlogadi a ka seke a dira ka tšōna ka mokwa o a ratago kante le goboledišana le baboleloko.

Mohlankana o ba le dikgomo tše ditiago phatla ya gagwe, ka baka la godiša. Moko wa tla a rēta modiši are o modišetša dikgomo. Mohlankana o swanetše godiša a be a tswadiše dikgomo gabedi la borano ge ditswala mowe mong wa dikgomo o swanetše gofa modiši kgomo ya Madiši o mofa kgomo ya tšadi.

Kgomo ena ya badis madiši batwadi ba swanetše gohlōkōmela, ge mohlomong ba kaba le molato ba lefa ka yōna, ka morago nyana ba swanetše go nyakela e ngwê e tibe kowa legatong la ela gore ebe e tswalla ngwana.

Dikgomo ke dilō tše dikgolo, o ka bōna ge monyana a nyalwa, kamoka

803

K34/82

106

ba boleloko la monyana, o tla hwetsana ba hubatsitšedi hubatseditšē banyadi mahlō, ware ke a bōna dikgomo tšē ke tšā bona kamoka, Kganthe bona batla fo bolaya kyomo ka etee, ke moka batloga. Ditla šala dilaola ke monna le mosadi.

Gona le mosadi yo mongwē ke Mampuru ngwana Jhobetsane o tšere ke бага Mohlabe byalo ke mohlalōgadi. Moredi agagwe, a phophelwa dikgomo, anyala ke бага Saai.

Mosadi a kwatlala, ke moka atloga a fihla ga monna wa ga Masete yo we barego ke Lekwapa, a fihla are ke šitegēlwa ke bana, ke na le namane ke a rekisa, monna a kwa mantšu a mosadi a fa mosadi chelete e lekanago diponto tšē tharo le lesome la mašeleny.

Mosadi yo a botšā бага Mohlabe gore bana ba šitega, ke gona a ba botšā gore ke nyaka gorekisa namane. Kamorago Lekwapa a popola gore ke swanetsē gogapa kgoro, a fihla ga mosadi are,

803

K34/82

107

Ke nyaka Kgon o ela yaka lehono, o tsebe
 lešaka lelaola ke Sepalo morato wa mo-
 gatsā Mampuru, fêla mosadi o dula
 le Morabudi morwa wa Mogatsā Mamp-
 uru. Batho ba kamoka a babotsā, fêla
 mohlomong Morabudi e kabe a
 matsikē o be a le matkōweng.

Mosadi a tloga le monna wa ga Masete
 ba fihla ga Sepalo, ke moka mosadi are
 ke tšile mo go šupa monna wa ga Ma-
 sete Kgon o ke ile ka kwa tlala, ka mo-
 rekisetsā. Mokgalabye are ga ke ditsebe, le
 gona e be o sa rekisi Kgon o ka baka
 la tlala, ka gobane o be o swanetše go
 bolêla lentšu fêla, e be nka seke ka
 gana taba e we ka gobane motho a
 swane le Kgon o. Éma ke sa ngwalla
Morabudi lengolo mohlomong yêna o ile
 wa matsā, mosadi are nkeso ke motšē,
 are go lukile monna wa ga Masete se-
 pela, nna a ke tsebe o rekile Kgon o
 fa. Mohlomong Morabudi o tlatla
 a golokolêla yōna.

Monna o ile a tloga a hlakane hlōgō, a

803

K34/82

108

sa tsebe le gore Kgomo o tla e bōna ka tsela efe. Ge a tsāma a botšā batho, batho bare go yēna oile wa dira botlaēla, nkabe o motšē gore tla le monna wa geno, ebe yēna a mogēlago chelete, le-hono le ge oka nore o ya Kgorong ditaba tšō no kata wena.

Morabudi a boya Makgoweng, rangwane a gagwe, a motšā ditaba, byalo Morabudi le yēna are a ke tsebe, fēla monna yo we o be a sa seke Kgomo, se gona se ba goba ba fanēla sōna. Mosadi athōma golla, empa a leka ka matitla go bolēla le morabudi bosego le mosegare go fihlēla morabudi a bolēla le rangwane wa gagwe, gore a se lokolēle mase Masete Kgomo, fēla mosadi a seke a tšoga a boeletšā. Balokolēla Masete Kgomo, le yēna ba motšā gore o seke wa tšoga wa boeletšā. Are ke le bugile pūtī ya bokone mahlale ke lahlile.

Botšā ba leloko la geno ba ka seke ba gana, ka baka la gore dilō ke tsā gago.

803

K34/82

109

Go timêla gadikgomo yoba Pôô le manama-
ne. Dikgomo dina le mebala, ge motho
 a timeletšwe ke Kgomo o swanetše go tšama
 a nyakêla mašakeng, Mohlomong phulong, mowe
 a hwetsanago motho o swanetše go butiša
 gore a Kgomo e so wa e bōna, ya mmala
 wa gore, ge a kile a e bōna o tla bolêla
 gore Kgomo ya mmala owe keile ka e bō-
 na bokête bya gore, ke moka o wetše
 tseleng ya yōna.

O swanetše go ya gama mola a gobutši-
 tšego fêla o seke wa homola go tšama o
 butiša. Mohlomong o ka nore ge ore ke
 a sepela wa hlakana le ya mmala o la
 o nyakêlago, wa re ge ore wa e lebella wa
 bōna e se yōna. Mmala aile o swanet-
 še le go tšeba se nêmo sa Kgomo ya
 gago le mebala e ka noswana wa hwetsā-
 na e fapane ka ditšela tše dingwê fêla m-
 mala ôna ele mmala ka o tee.

Moketšelo Mathake o kile a topa na-
 mane, ke lebaka la mo dikgomo tša M-
atloumeng ditipa mo tipeng e ya
 mo nageng ya gôšu, byalo a hlaba Mo-

803

K34/82

110

Kgoši wa gore ke Kopile Kgomo ya mangwê, mong wa yôna a seke a bônala.

Yaba ya fetsa ngwaga e satipi, Kgomo ke motho mo o kare wa bolaya diéma ka mere diagobôna. Mafelong monna a bolêla le lekgowa lewe le bulago dikgomo gore Kgomo e, a ke tsebe gore ke Kgomo ya mang, ke Kgale ele mo mong wa yôna a bônala. Le kgowa la tšencha Kgomo borifing bya Kgomong tša Mathake.

Kganthe namane e e tšwa ka tšheko tša bo Thowase, eile ya tla lekgomo tša Makhutšui ge ditla tipeng. Ge ele tipeng ke moka ya tloga le dikgomo tša ga Mathake. Kowa Thowase baenyakêla ka mahtô a mahubedi, a ba e bône baba ba lapa, go fihlêla ba ebega ga lekgowa la tipe, a e bolaya ka borifing.

Kgomo e be ele pholo, ele Khulong ya go tswakanya le bopifadi.

Ka morago ga mafelo a ngwaga wa bopedi, monna, a kwella gore gona lekgom-

mo e ngwê e we mongwa yona basa motsebebo. Monna a fihla ga Mohlabe go tšha ma a butšišetšā, ba motšā gore, motho yo ra gokwa a hlaba motšgoši mabapi lekgomo ya gohloka mong, ke Mathake a butšiša gore o dula kae, ba motšā gore o dula Matlapaneng.

Monna a sepela a libile Matlapaneng a tsāma a butšiša tsela ya goya Matlapaneng mowe godulago Moketšelo Mathake, a ba a fihla motšeng wa gagwe. A fihla a dumedišā. Ba ba butšišana maphelo, ka morago, monna are ge o nyona ke lebyalo morena ke a nyakêla, o nyakêlang, are ke nyakêla kgomo, ke byeletšē ke kgomo e sale namane, kgale gana byalo go fedile ngwago o ke wa bobedi. E go lahlegetšē ele gore o dula kae, are ke dula Thowase, ke kgomo ya mohuta mang, are ke kgomo ya pholwana, ke khulong e nyakilo tswakêla le bopifadi.

Mathake a motlogêla kantle le gomole-dišā, a bitšā monna wa ga Masete le wa ga Raganya a fihla nabo mowe

803

K34/82

112

Monna a dutšigo. A re go bona a ke le nya-
kele setš, ke bōna monna yo, ore o nyakē-
la kgomo, mmala ore ke Khulony ya got-
swakana le bopifadi, ore o tšwa ale Jh-
owase.

Bare go monyaki a ge reile ra goiša ka ša-
keng o kaya wa e tšeba, monna a dumela
a fihla šakeng, bare byalo re šupe e elega
ya gago, monna a dilebella ga botse, ke moka
a šupa, ke nnete kgomo ke ya gagwe, o
šupile yōna. Motho a šiti ke setš sa
gagwe le ka mohla o le mongwē.

Ba boela ba dula fasa, byalo ba thoma
go bolēla, mong wa lešaka are, ke bone go-
re kgomo ~~ke~~ ke ya gago, le hono wena
oreng, Monna are ke na le dinku tšepedi
tšā goleboga ka mokgwa o oilego wa
topa kgomo yaka, legōna mo ke butšiša
ka hwetšana o sa seke nayo. Mathake
a golukile sepela o gapa dinku tšewe
o kgone o ekla gogapa kgomo, legona o
tšebe ke dikgomo tšā matkgowa bare di-
sepela ka marifi. Monna a ya a tšea
borifi a tšwa le dinku tšepedi, a fihla a

fa mong wa lešaka, ke moka a molokolêla
Kgonno a gapa.

Pôô. ge ile ya namêla Kgonno ya yom-
ongwê, namanê ya yôna ya swana na-
yô, mong wa pôô aka nobôna gore na-
manê e swana le Kgonno yaka, empa
a ka seke are Kgonno ke ya gagwe, ka
baka la gore aka a e rêta, gore e tle en-
amêle Kgonno ya gagwe. Di Kgonno di-
hlaakanana madišong, ke moka pôô ya n-
amêla Kgonno, mowe molato a oyo. Mohlomo-
ny Kgonno e ka lifiwa ge mong wa lešaka a
bôna gore ka šakeng la gagwe ya gona pôô,
empa taba ya nobuka o we e šu e ke di-
rêga, ke melaô ya matšona.

Diruiwa tšê dingwê. Ana ke maine
a diruiwa tšê dingwê tšê we ba diru-
wago: Dinku, Dipudi, Dikolobe, Dig-
ogo, Dimpya le Dikatse.

Dinku e ka noba tšê motšo ka otee,
kyalo ka mo ele diruiwa tšê dinyana,
mong wa tšôna a ka dī dīra ka mokgw-
a o a ratago ka tšôna. A ka nobola-

803

K34/82

114

ya goba go rekisa kantle le go tšibisa baleloka, monna le mosadi fêla ke bona ba we ba swanetšego go boledišana ba kwana ke moka ba bolaya. Kudu dilaola ke yêna mong wa tšona, mosadi goba monna, mong wa tšona o no botša yo mongwê are ka moswana ke nyaka gobolaya nku, ge le mosadi o botša monna are e be ke nyaka ge oka mpolaêla nku, ke moka monna a tšoga a bolaya esale gosasa.

Go rekisa, Mong wa dintu a ka no rekisa ka ntle le go botša baleloko, kgane ke ge a tšibisitšê mosadi wagagwe. Gobyalo ka ge diruwa ele tša mosadi, yêna mosadi o botša monna wa gagwe gore kere o ke o tšhekišetšê nku yaka, ke nyaka sa gore, ke moka monna a tšama a bapatoša, ba reki ba reka, a boetša dilô go mosadi.

Go adima, ena ke taba ekgolo, e wem-otho a sa swanêlago go e dira a enoži le mosadi wa gagwe. O tšwanetšê go tšibisa bo morwa ragwe. Ka gobane ka tšatši le lengwê a ka dira a enoži le mosadi lehu la tšena ka gare ke moka yaba

803

K34/82

115

Ke modirō o we o senago bohlathe. Mahlathe ge motho yola a ilego a Kolota a ka seke a yana gona gobonōlo. Dipudi le tšōna dibyalo ka dinku, melaolēle ya tšōna.

Dikolobe ke diruina tša basadi, tšōna ditlaola ke basadi, ge monna a nyatka gobolaya ya Kolobe, o swanetš'e go kgopela ga mosadi a modumelle. Mosadi ge a nyatka gobolaya o botš'a monna gore ka moswana ke nyatka gore o mpolaēle Kolobe e. Mohlomong o nyatka go rekisa o tla nogo botš'a gore mpapatš'etše Kolobe e, ke moka monna a dira byalo.

Pōō Kolobe ena le pōō, ka gobame ge mosadi yo mongwē ana le Kolobe, ya tšadi e sena pōō, mongwa Kolobe, o swanetš'e go kgopela pōō. Byalo pōō e, geile ya feka Kolobe byalo a bōna e gwebetla, o boetš'a pōō go mongwa yōna. Mongwa Kolobe ya pōō a swanēla gore a efagole Kabaka la gore dikulubjana dikahwa, ke gore eka folotš'a.

O tla e fagola mo ehlakitš'e, mongwa pōō ke moka ba mitš'e a yo kgēthaya

gagwe Kulubyana ya thadi.

Dikgogo tšona ke morôgô, mong wa tšona ge anyaka nana o no bolaya ka ntle le potêlo. Mowe monna le mosadi ba tlogago ba boledišana ke ge motho a dina manokokonope, le ge motho a tletšê ke moeng byalo a kolôtêla moeng wa gagwe.

Dimpya ke dilô tšê dikaolago ke monna, fêla mosadi yo we a e tšolêlago tšâ goja ke yêna yo we monna a swanetšego go boledišana naê. Monna a ka bitšâ mpya a ya gotšona, e le gore monna yo mohlomong ona le basadi bababedi, mogongwe ba bararo. Je mpya e ka ya ya bolaya phôôfôlô o swanetšê go iša ka lapeng la bompya.

Je monna a nyaka go rekışa mpya o swanetšê go botšâ mosadi yo a e apeêlago, le ge a dina motho yo mongwe molaô ke kwanô le mosadi, ge mosadi a ka gana ke moka wa lesetšâ.

Dikabe ke se nina sa monna le mosadi, ka joba sôna sephela ka goja dipêba

803

K34/82

117

Empa le tša goja ba sefa, motho a banom-
ofu nabe, ba mofo bana ba yona.

Naga le Mašemo, ena le beng ba yona ke kg-
oši ga mōgō le bakgōnana. Beng banaga e ya
getu ke Mohlabe, Mašumu, Pōpēla, Mase-
te le Mongale. Mongale ke kgōrō ya gobi-
na kgomo, empa dikgōrō tša ka gōdimu ke
ba bina tlou. Mong beng ba naga ke kgōr-
ō tšē nne tšē tša ba bina tlou, ke bona
ba we ba laolago naga.

Jemō gona le temō ya ga Mohlabe e
we elego badingwaneng, temō ena
e laola ke Mohlabe a noši. Je motho
a faletšē mo nageneng e, a dumedišā
ba moa mogēla. Ka morago o swane-
tšē go dira byalwa a ē a dumedišē C-
hemo. Je Mohlabe a bōna gore mo
a ka tšenchago modumediši go gōna
ke moka wa motšenchā. Je a bōna go-
re ga go gōna o moromēla ga Mašu-
mu, Mašumu ge a bōna gore temō
go yēna ga e gōna o moromēla ga
Pōpēla, Pōpēla a moromēla ga Ma-
sete.

803

K34/82

118

Mašumu temô ya gabo e ts'ats'aneng, mo-
we temong e we go laola yêna a e noži
kantle le kgoži. Pôpêla temô ya gabo e
mungwana le yôna e laola ke yêna, byab
ka tšhekô ke Mongale. Masete temô ya
bôna e Mats'ekeng, ena e kgaufsi le temô
ya ga Mohlabe.

Jemô ya šaleng e laolwa ke Mašumu
ka ra motwana yo šacai le temô ya
Mahlomelong e sa laola ke yêna Mašu-
mu ka ra motwana yo kokweng.

Baga Rakgwale le baga Moraba bare go
fihla monageng e, ba ba fa temô ya se-
duma felô faue ke ditabeng. Ba Makh-
utšuri buile go raka ke makgowa ka
segōwana, kuntš'i bya batho ba ya
ba dula dipolaseng tš'e byulo ka Lorraine
le Metz, ka baka la gohlōka temô. Kgo-
ōži le ba bangwê ba dula nokeng ya š-
egwai. Ba lema masehla a nokeng
ya mošunwana. Ba we ke batho ba
ba senago le temô, temô e we baba
filego ga ena mabêlê.

Ka pušo ya Morena Johannes Sek-

803

K34/82

ô rômô Mahlô. B'aille ba leka ka ma-
tla gor raka baga Mohlabe, gore ba ša-
le ba lema temô, a bakka ba kgona Naga
a e rekwe, e rekwa ka madi.

šela ebe eke e se bogologolo, e kabe madi a
šetše a faletše magareng ga Kgôrô yaga
Mohlabe le Kgôrô ya Makhuts'wi ka ba-
ka la temô. Byalo ka bakka la melaô ya
makgowa go a šitega. Lega gole byalo-
beng ba naga ba na le temô e bats'e kud-
u, e we mats'atšing a bolehošo, makgowa
ba elelago.

Mowe temô ya Mats'ekaneng e we
elego yaga Masete le madingwaneng
e we e lego yaga Mohlabe go gašiša
Matamatisi le dibyalô tš'e dingwê.

Banna ba dutš'i fase ba lema ditô tš'e
we, ba romêla mebarakeng. Ba nw-
ešetša ka metsi a morola, Byalo te-
mô ya Mahlomelong le mošunwana
a e na metsi, go bona ba tho bawe
ke ditô šela. Mowe re hwetsšana se-
ema se selego mošutendi a name, go
nana mong wa ngwakhô.

end 803.